

Nemôžeme zľavovat

Koexistencia
smrteľného hriechu
a posväčujúcej milosti
nie je možná

str. 4

Sociálne posolstvo Cirkvi

Na ceste
k objavovaniu
pokladov katolíckej
sociálnej náuky

str. 8

Básnik ľudu

Pred 130 rokmi sa
narodil básnik
slovenskej duše Ignác
Grebáč-Orlov

str. 22

Poplatok

Edmund Blair Leighton: *Podpisovanie do matriky*

Ono je to klišé, ale je to tak: Mám dve správy – jednu dobrú, jednu zlú. Teraz by mala nasledovať otázka: Ktorou začať? Ako optimista začнем tou zlou.

Žijeme ozaj prevratné časy. Donedávna platné porekadlo *ked' dvaja robia to isté, nemusí to byť vždy to isté* sme dokázali „vyšperkovať“ na *ked' jeden robi to isté, nemusí to byť to isté*. Napríklad takí matrikári. Keď vykonajú matričné úkony týkajúce sa civilného sobáša, nevypýtajú za ne nijaký poplatok. Keď tie isté úkony vykonajú pri cirkevnom sobáši (úprimne – pri sobáši „v kostole“ časť ich úkonov robí knäaz, takže dostanú hotovú zápisnicu), od Nového roku 2018 si

vypýtajú poplatok 10 eur. A to, v porovnaní s civilnou sobášou sieňou, v kostole nemusia byť prítomní. (Len kvôli objektivite – účasť na civilnom sobáši má zaplatenú.) A navyše – cirkevný sobáš šetrí obciam výdavky na prevádzku siene a na odmeny sobášiaceho poslanca, matrikára, hudobníka či recitátora. Samotné zaevidovanie sobášnej zápisnice, zápis do matriky a vydanie dokladov novomanželom je pri oboch typoch sobášov rovnaké.

Cerešničkou na torte je skutočnosť, že zavedenie poplatku za matričné úkony za cirkevný sobáš je vraj požiadavka zo strany matrikárov. Ak je to pravda, treba to vari chápať tak, že časť z novozísaných 10 eur pôjde na ich zvýšenie pla-

tov? Nech mi je dovolené o tom silno pochybovať...

A tá dobrá správa?

Tento národ ešte úplne nestratil zdravý rozum, ba čo viac – nebojí sa ozvať voči skrivoľivosti. Potešiteľné je, že prím tu hrajú veriaci. Dá sa diskutovať, či ide o diskrimináciu alebo o vylepšenie rozpočtu obcí, poprípade o oboje, ale v každom prípade by bolo úplne scestné pripisovať to lakomstvu. Pri súčasných výdavkoch za svadbu je 10 eur naozaj zanedbateľná čiastka, priam urážajúci trin-gelt „pre personál“.

V prípade nového zvláštneho poplatku ide totiž o princíp. A v principiálnych otázkach by kresťania nielenže nemali, ale nesmú mlčať. Ich hlas je rovnako relevantný ako neveriacich, najmä v súčasnosti, keď každý varovne zdvíha prst nad možnou diskrimináciou. No a, či sa to niekomu páči, či nie, nový desaťeurový poplatok je okrem iného aj diskriminačný. Aj keď, ako sa hovorí, nejde o život, ale práve tu sa začínajú vymedzovať jasné hranice *odtiaľ potiaľ*. Pri väznejších kauzách, v ktorých už aj môže ísiť o život, môže byť totiž neskoro. Taká je totiž taktika „*otca lži*“ (Jn 8, 44). Nie Američan Joseph Overton (1960 – 2003) vymyslel salámovú metódu z „nemysliteľného“ štátia do štátia „aktuálnej politiky“, ale to je dielo práve otca lži. To preto je dôležité postaviť sa – obrazne povedané – už odkrojeniu prvého kolieska lživej salámy. Chytať prefíkaného otca lži za chvost je naozaj neskoro. Stačí si len spomenúť na uzákonenie interrupcií.

Nie, s otcom lži sa neradno ľahať za prsty. Jeho taktiku opísal úžasným spôsobom Ivan Krasko v básni *Baníci*. Onen „*démon kýs' škaredý*“ ponúka poklady sveta „*za podpis jediný*“. Takémuto faustovskému kefasoniu treba jasne odpovedať „*rozzatými kahancami*“ v podobe hlasného a jednoznačného ohradenia sa.

A to veriaci práve urobili.

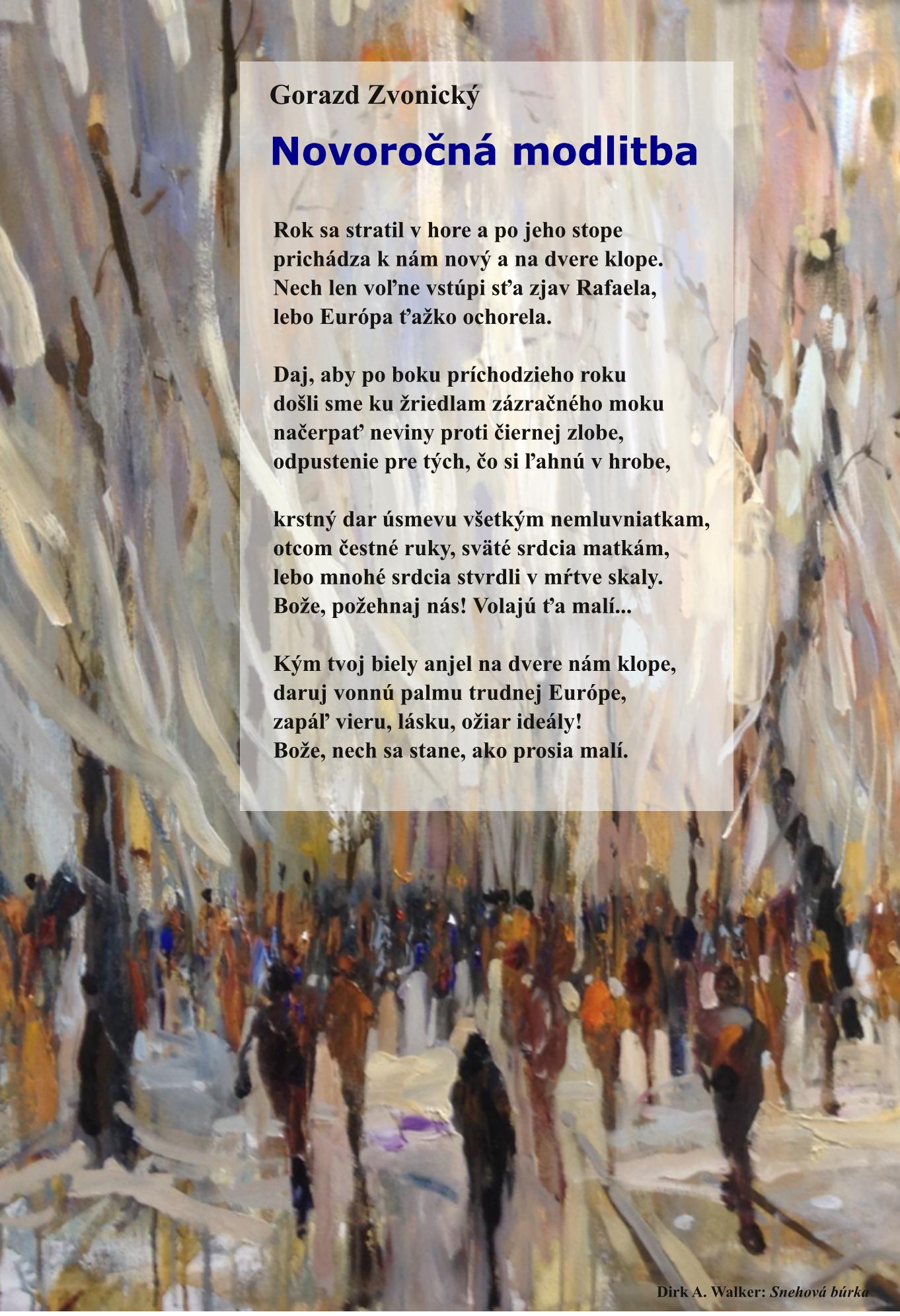
PAVOL PRIKRYL

Získaj aspoň
piatich predplatiteľov
a podporíš
VOX

Najúspešnejších čaká darček

Viac informácií na www.prikryl.sk/vox/

Gorazd Zvonický

Novoročná modlitba

Rok sa stratal v hore a po jeho stopre
prichádza k nám nový a na dvere klope.
Nech len voľne vstúpi sťa zjav Rafaela,
lebo Európa t'ažko ochorela.

Daj, aby po boku príchodzieho roku
došli sme ku žriedlom zázračného moku
načerpať neviny proti čiernej zlobe,
odpustenie pre tých, čo si ľahnú v hrobe,

krstný dar úsmevu všetkým nemluvniatkom,
otcom čestné ruky, sväté srdcia matkám,
lebo mnohé srdcia stvrdli v mŕtve skaly.
Bože, požehnaj nás! Volajú t'a malí...

Kým tvoj biely anjel na dvere nám klope,
daruj vonnú palmu trudnej Európe,
zapál' viero, lásku, ožiar ideály!
Bože, nech sa stane, ako prosia malí.

Kardinál Müller: Koexistencia smrtel'ného hriechu a posväcujúcej milosti nie je možná

Nemôžeme zl'avovať

Emeritný prefekt Kongregácie pre náuku viery kardinál GERHARD LUDWIG MÜLLER pred rokom, ešte v čase, ked' bol na čele kongregácie, poskytol rozhovor talianskemu katolíckemu mesačníku *Il Timone*. Pre jeho aktuálnosť uverejňujeme podstatnú časť rozhovoru.

V posledných desaťročiach nemala vierouka takpovediac „dobrý zvuk“. Často sa predstavuje ako súhrn zákonov, neznesiteľná záťaž pre človeka, moralizovanie o tom, čo sa môže alebo nesmie robiť.

Zlá povest vierouky je dedičstvom racionalizmu 18. storočia. Nárok rozumu, ktorý ašpiruje na pochopenie všetkého, ale je nemohúci voči transcendentii, redukoval vieru na číry sentiment pre hlupáčika. Alebo sa na vieri hľadí ako na subjektívny úsudok, ku ktorému dochádzame až keď rozum narázil na svoje limity. Filozofia Immanuela Kanta napríklad poprela racionalnú dimenziu viery a zredukovala ju na obyčajné východisko pre morálku. Takto sa Zjavenie stáva v podstate nadbytočné.

Ako odpoved' na tieto filozofické prúdy I. vatikánsky koncil v konstitúcii *Dei Filius* jasne exponoval vzájomný vzťah rozumu a viery, počnúc rozumom schopným dosiahnuť to, čo presahuje zmyslovosť. V katolíckej teológii teda musíme zdôrazňovať, že viera je podielom na Božom Logose, a preto je vždy nutné zdôrazňovať racionálnosť aktu vieri. Je to nárok dôležitý pre naše časy, nárokujuče si úplné poznanie o hmote, a zdá sa byť takmer hrdá na to, že nevie nič o tom, čo sa týka otázok schopných dať existencii zmysel. Viera nás vedie k viere v Boha vo svetele vteleného Slova a v sile Ducha Svätého prostredníctvom svedectva Cirkvi.

Nie všetci ľudia v Cirkvi, bohužiaľ, reflektujú túto pravdu. Dochádza ku škandálom, niektoré sú naozaj veľmi vážne. Ako rozlišovať medzi „pokladom evanjelia“ a „hlinenými nádobami“, ktoré ho nesú?

Škandály boli, sú a vždy budú. Ako to povedal Ježiš Kristus: „*Nie je možné, aby neprišli pohoršenia*“, ale aj dodal: „*Beda tomu, od koho pochádzajú!*“ (Lk 17,1). Predovšetkým je nutné rozlišovať medzi škandálmi morálneho rázu a medzi intelektuálnymi, ked' si niekto počína ako heretik alebo schizmatik a postupuje proti pravde a jednotke. Vo svojej zrelosti ako veriaci veríme v Boha aj vtedy, ked' sa služobník Slova ukáže byť nehodný svojho poslania. Je to veľká výzva pre vieri: Ako je možné, že niekto, kto nie je „sväty“ vo svojom morálnom alebo intelektuálnym živote, môže odovzdávať milosť? Augustín, spolu s celou Cirkvou, zastával názor, že Božia milosť nezávisí od nás, ktorí sme jej nástrojmi.

Druhým extrémom by bolo, ako sa to prejavilo v niektorých prúdoch protestantskej reformy, absolútne popierať ľudské prostredníctvo v Cirkvi. Sv. Tomáš povedal, že tak ako nám Boh odovzdáva svoju milosť skrz jednoduché znamenia ako voda pri krste, taktiež pri odovzdávaní svojej milosti využíva ako nástroj človeka, a nie anjela. Má to čo do činenia s našou prirodzenosťou, tá je telesná, spoločenská a dejinná. Musíme preto prijímať pokoru Krista, ktorý prišiel v našom tele a chcel odovzdávať svoju milosť skrze „telo“ apoštолов a ich nástupcov, biskupov a kňazov. Sme povolení prijímať túto konkrétnosť milosti. Nemôžeme si robiť nároky na to, aby sme si vyberali pápeža, biskupa či farára v akomsi katalógu, ako keby išlo o uspokojovanie osobných želaní. Musíme žiť v konkrétnej realite a prijímať náhodnosti ľudskej existencie.

A predsa sa v súčasnej v Cirkvi často kladie dôraz na dôveryhodnosť...

Cirkev nestráca dôveryhodnosť, ani keď jej niektorí kňazi upadajú do hriechu – všetci môžeme upadnúť do hriechu –, ale vtedy, keď tito zneužívajú svoju autoritu na hriešne činy. Takto svojvoľne ničia poslanie Cirkvi. Nejde totiž o dôveryhodnosť, ktorá by odkazovala na nich samým. Boží služobníci sú iba nástroje a sú povolení byť verní tomu posaniu, ku ktorému ich Boh povolał.

Často sa právom hovorí, že veriaci musia byť v postoji počúvania Božieho slova. Všeobecne je tendencia stotožňovať Slovo so Sväтыm písmom. Nie je to obmedzujúci pohľad na Božie slovo?

Iste. My nie sme náboženstvom knihy, ale ide o Slovo hlásané v Ježišovi Kristovi a o Božie Slovo v jeho osobe. Ježiš nenapísal *Sväté písmo*, on sám je živé Božie Slovo. *Sväté písmo* je prvým a základným svedkom Ježišovho Slova, ale v kontexte svedectva viery apoštолов a prvotnej Cirkvi. Cirkev je poslučákou Slova a toto Slovo je teraz prítomné vo vedomí viery Cirkvi, ktoré však nie je iba archívom, ale podobá sa skúmaniu vnútri živého srdca Cirkvi, ktorá z pokolenia na pokolenie, vždy znova nachádza to isté Slovo. No Slovo chápané len ako *Sväté písmo* je obmedzujúce a nie je katolícke. Protestantizmus, bohužiaľ, prišiel s podcenením hodnoty živej tradície Cirkvi. Zjavenie je určite jedinečným a základným spôsobom prítomné v *Biblia*, ale aj v živote Cirkvi, v spisoch Otcov, v konciliach a vo sviatostnom živote. Sviatosti nie sú obyčajnou pamiatkou, Kristus je v nich prítomný reálne a konkrétnie.

Zdá sa, že v perspektíve jednoty kresťanov sa vierouka stáva prekážkou.

»»

Stačí si len pomyslieť na sedem sviatostí...

Pre nás nie je problém sedem sviatostí. Samozrejme, nemusíme zdôvodňovať, prečo máme týchto sedem sviatostí, pretože ich uznanie povstalo zo života Cirkvi. Pre Katolícku cirkev týchto sedem znamení nielen znamená milosť, ale tá milosť aj pôsobí. Vysvetľovať by mali naopak protestanti, ktorí toto všetko po-preli. Nemožno povedať, že prijímame tradíciu iba do istého obdobia, ako keby Duch Svätý zmizol zo života Cirkvi po Chalcedónskom concile.

Je potrebné povedať, že teraz nájdeme aj ekumenické hnutia, ktoré akýmsi spôsobom prekonali toto „výhradné zameranie“ na *Bibliu*, ale musíme vždy pripomínať, že bez živého kontextu Cirkvi, ktorá je vedená Duchom Svätým, sa *Písmo* stane iba archívnym dokumentom. Viera sa nestavia na archívoch. Aby sme spoznali zjavenú vieri, je potreba obrátiť sa na Cirkev, a nie na archív.

Rozdiely medzi Katolíckou cirkvou a ďalšími kresťanskými konfesiami teda nie sú, aby sme tak mohli povedať, prázdnou apogetickou rigidnosťou?

Protestantská reforma sa nesmie chápať len ako reforma niektorých morálnych priestupkov. Musíme uziať, že sa dotkla jadra katolíckeho poňatie Zjavenia. Ako je možné, že Cirkev 1 500 rokov učila, ako sú tieto sviatosti pre vieri nevyhnutné, a nále sa začne tvrdiť, že Cirkev uvádzala milióny veriacich do omylu? Vari ju zakladateľ Cirkev opustil a ponechal po stáročia v temnote? Vari Cirkev viedla ľudí do pekiel? To nie je možné.

Reformovať morálny život je vždy možné, ako aj reformovať inštitúcie, univerzity, pastoračné štruktúry, dokonca je nutné zbaviť sa určitého „zosvetšenia“ Cirkvi. To všetko môžeme zo strany protestantskej reformy akceptovať. No treba i povedať, že u reformátorov zisťujeme také dogmatické chyby, aké nemôžeme nikdy akceptovať.

Vo vzťahu k protestantom nejde iba o problém počtu sviatostí, ale aj o ich význam. Ekumenizmus nemôže postupovať v relativizme alebo ľahostajnosti k vieroučným tématam. Pri hľadaní jednoty nemôžeme „obetovať“ dve, tri sviatosti, alebo prijať predstavu, že pápež je akýmsi prezidentom rôznych kresťanských vyznaní.

Ďalšou aktuálnou tému súčasnosti je vzťah medzi vieroucou a osobným svedomím.

Všetci musia nasledovať svoje svedomie, ale svedomie je termín, ktorý vyjadruje vzťah, reláciu. Nie ku mne samému, ale voči Druhému. Svedomie stojí pred druhým a pre nás, prirodzené, tým druhým môže byť jedine Boh, náš Stvoriteľ a Spasiteľ, ktorý nám dal prikázania nie preto, aby nás rozčúlil alebo kontroloval, ale aby osvecovali cestu. Prikázania sú orientáciou k Dobru, k dosiahnutiu nášho ciela. Sú cestou, ale aj metou. Platí to pre morálku, ale aj pre vierouku, pretože poznanie pravdy máme vtedy, keď ako ľudia pochopíme, že musíme *ob-audire* – načúvať v postoji pred – Božím Slovom, ktoré nás osvecuje. Hovoríme o pozvaní k večnému vzťahu mojej osoby s Bohom.

Táto konfrontácia je aj v morálnom živote. Ľudia sú povolaní voliť medzi dobrrom a zlom. Viem, že z prirodzenosti svojho svedomia musí robíť dobré a unikať zlému, toto je základný úsudok zákona prirodzene vloženého do bytia a – pre nás kresťanov – je to explicitne vyhlásené v *Desatore* a v blahoslavenstvách. Toto nám hovorí Duch Svätý.

Dá sa teda klášť rozpor medzi viero-ku a osobné svedomie?

Nie, to nie je možné. Napríklad nemožno povedať, že by existovali okolnosti, v ktorých cudzoložstvo nie je smrteľným hriechom. Podľa katolíckej náuky koexistencia smrteľného hriechu a posväčujúcej milosti nie je možná. Aby táto absurdná kontradikcia mohla byť prekonaná, Kristus ustanovil pre veriacich sviatost pokánia a zmierenia s Bohom a Cirkvou.

O tom sa veľa diskutuje v súvislosti s exhortáciou *Amoris laetitia*.

Amoris laetitia sa musí interpretovať v svetle celého učenia Cirkvi. Sviatosť pokánia nás sprevádza k sviatostnému spoločenstvu s Ježišom, ale súčasťou sviatosti zmierenia sú niektoré ľudské akty, vedené Duchom, ktoré je nutné zachovať: skrúšenosť srdca, predsaženie viac nehrešiť, odsúdenie hriechov a zadostučinenie. Ak chýba niektorý z týchto prvkov alebo ich penitent ne-akceptuje, sviatosť sa neuskutoční. To je dogmatické učenie Cirkvi bez ohľadu na to, či ho ľudia prijímajú či nie.

My sme povolaní pomáhať ľuďom, aby postupne dosiahli plnosť svojho vzťahu k Bohu, ale nemôžeme zlavorovať. Nepáči sa mi a nie je správne, že veľa biskupov interpretuje *Amoris laetitia* podľa svojho vlastného spôsobu chápania pápežovho učenia. To nie je v línii katolíckej náuky. Pápežovo magistérium interpretuje jedine on sám či na to využíva Kongregáciu pre náuku viery. Pápež interpretuje biskupov, nie biskupi pápeža. To by prevrácalo štruktúru Katolíckej cirkvi.

Všetkým tým, ktorí priveľmi hovoria, odporúčam, aby si najprv preštudovali učenia koncilov o službe pápeža a biskupov a nezabudli ani na učenie o siedmich sviatostiach. Biskup, ako učiteľ Slova, musí byť sám na prvom mieste dobre formovaný, aby nenastalo riziko, že slepý povedie za ruku ďalšieho slepca.

V tejto súvislosti sa však často hovorí o možnosti rozvoja dogmy...

Cirkev je živé telo a pohyb je rozvoj na lepšie pochopenie hĺbky tajomstva. Nie je však možné prekračovať vyhlásenie Magistéria. Zjavenie sa naplnilo v Ježišovi Kristovi a uchováva ho *depositum fidei* apoštolov. Na tému rozvoja

»»

dogmy je mnoho štúdií, napríklad bl. kardinála John H. Newmana alebo Josepha Ratzingera. U nich možno nájsť sformulovaný význam rozvoja dogmy v katolíckom zmysle, aby sme sa ubránili modernistickému evolucionizmu na jednej strane a fixizmu na strane druhej. Je potrebný homogénny rozvoj v kontinuite a nie v roztržke. To, čo je dogmaticky definované, sa nemôže nijako popierať. Ak teda Cirkev povedala, že sviatostí je sedem, nikto, ani koncil, nemôže redukovať alebo pozmeniť ich počet či význam. Kto sa chce pripojiť ku Katolíckej cirkvi, musí akceptovať sedem sviatostí ako prostriedky k spásie. Základom homogénneho rozvoja dogmy je zachovávanie základného princípov. Arianizmus nie je rozvoj dogmy o vteolení, ale narušením viery.

Rovnako tak Cirkev jasne formulovala, že uznáva manželstvo ako nerozlučný zväzok jedného muža a jednej ženy. Polygamia teda nie je rozvojom monogamie, ale jej narušením. Preto môžeme povedať, že *Amoris laetitia* chce pomáhať ľudom, ktorí žijú v situácii, ktorá nie je v zhode s morálnymi a sakramentálnymi princípmi Katolíckej cirkvi, a ktorí chcú túto neregulárnu situáciu prekonáť. Nie je však možné ospravedlňovať ich v tejto situácii. Cirkev nemôže nikdy ospravedlňovať situáciu, ktorá nie je v zhode s Božou vôľou.

Exhortácia sv. Jána Pavla II. *Familiaris consortio*, hovorí, že rozvedené a znova zosobášené páry, ktoré sa nemôžu odlúčiť, musia sa, ak chcú pristupovať k sviatostiam, usilovať o život v zdržanlivosti. Platí to ešte?

Určite! Je to neprekonateľné, pretože nejde len o pozitívny zákon Jána Pavla II., ale o formuláciu toho, čo je konstitutívnym prvkom kresťanskej morálnej teológie a teológie sviatostí. Zmätko ohľadom tejto veci sa týka aj nedostatočného prijatia encykliky *Veritatis splendor*, s jej jasným učením o *intrisece malum* (naskrz zlý čin, ktorý nemôže byť z negatívneho zmenený na pozitívny – pozn. red.). Všeobecne možno povedať, že nijaká ľudská autorita nemôže prijať to, čo je proti evidentnej Božej vôli, jeho prikázaniám a ustanoveniu sviatosti manželstva. Pripomeňme, že manželstvo je sviatosné puto a kým manželia žijú, je toto puto nezmazateľné. V tomto zmysle sú Ježišove slová veľmi jasné a ich interpretácia nie je akademickou interpretáciou, ale je to Božie slovo. Nikto ho nemôže zmeniť. Nesmieme podlahnúť svetskému duchu, ktorý by chcel reduko-

vať manželstvo na súkromný akt. V súčasnosti vidíme, ako rôzne štáty chcú zaviesť definíciu manželstva, ktoré nemá nič spoločné s definíciou prirodzeného manželstva, musíme však pripomenúť, že pre kresťanov platí pravidlo uzatvárať sobáš formou, akú stanovuje Cirkev, teda povedať *áno*, navždy a len a výlučne jedinému *ty*. Manželstvo je pre nás vyjadrením účasti na jednote medzi Kristom-Ženichom a Cirkvou, jeho nevestou. Toto nie je, ako tvrdili niektorí počas synody, len hmlistá analógia. Nie, toto je podstata sviatosti a nijaká moc na nebi a na zemi, ani anjel, ani pápež, ani koncil, ani zákon biskupov nemá právomoc, aby ju menil.

Ako vyriešiť chaos vznikajúci kvôli rôznym interpretáciám ohľadom tejto pasáže *Amoris laetitia*?

Všetkým odporúčam, aby sa nad encyklikou zamýšľali predovšetkým na základe štúdia učenia Cirkvi, počnúc Božím slovom vo *Svätom písme*, ktoré je, pokiaľ ide o manželstvo, veľmi jasné. Odporučil by som tiež, aby nevstu-

povali do nijakej kazuistiky, ktorá môže ľahko vyvolať nedorozumenie; najmä typu *ak zomrela láska, zomrelo aj manželské puto*. Toto sú sofizmy. Božie slovo je veľmi jasné a Cirkev neakceptuje sekularizáciu manželstva. Úlohou kňazov a biskupov nie je vytvárať zmätko, ale objasňovať. Nie je možné odkazovať len na malé pasáže z encykliky *Amoris laetitia*, ale je potrebné čítať všetko v celku, s cieľom urobiť pre ľudí príťažlivejšie evanjelium manželstva a rodiny.

Zmätenú interpretáciu nevyvolala encyklika, ale niektorí jej zmätení interpreti. Všetci musíme chápať a prijímať učenie Krista a jeho Cirkvi a zároveň byť pripravení pomáhať druhým k jeho pochopeniu a uvádzania do praxe, hoci aj v tăžkých situáciach. Manželstvo a rodina sú základnou bunkou spoločnosti a Cirkvi. Aby sme vrátili nádej ľudstvu postihnutému silným nihilizmu, je nutné, aby táto bunka bola zdravá.

*Zhovárali sa RICCARDO CASICIOLI a LORENZO BERTOCCHI
(Snímky: CNS, CTV)*

PriestorNet

NÁBOŽENSTVO
KULTÚRA
SPOLOČNOSŤ

priestornet.com

Namiesto návrhov na podporu rodiny sa favorizuje zmrazenie pôrodnosti

Konverzia bez ciel'a

V internetovom magazíne *Formiche* uverejnil taliansky ekonóm a niekdajší riaditeľ Inštitútu náboženských diel ETTORE GOTTI TEDESCHI jednu zo svojich hlbokých sond do etiky finančníctva a hospodárstva.

Vyše dvadsať rokov sa zaobereám tematikou obrany života a rodiny a z ekonomickej perspektívy ukazujem, že pravou príčinou aktuálnej ekonomickej krízy je pokles pôrodnosti. Dvadsať rokov sa usilujem vysvetliť, že bez rastu pôrodnosti bude svetový HDP kvalitatívne aj kvantitatívne, fakticky a bez akademickej rétoriky rástť jedine zvyšovaním individuálnej spotreby.

UJEDANIE ÚSPOR

Na vytvorenie konzumnej kultúry treba do ľudského mozgu zaviesť namiesto intelektuálneho a duchovného naplnenia pojem materialistického uspokojenia. A aby človek mohol pocíťovať toto uspokojenie, musí vnímať sám seba ako „inteligentného živočícha“. Keby to tak nebolo, neuspokojil by sa s materiálnymi dobrami v širšom zmysle.

Rast spotreby kompenzujući nulový prírastok obyvateľstva za situácie, keď HDP reálne a udržateľne nerastie, potrebuje rast kúpnej sily. Ak tento reálny rast chýba, začínajú sa „ujedat“ úspory a prechádza sa k mágii postupného zadlžovania. V systéme vyspelého blahobytu potom reálna stagnácia HDP spôsobuje reálny rast fixných nákladov (zdravotníctvo, dôchodky), ktoré sú kryté stále sa zvyšujúcimi daňami a tie redukujú kúpnu silu a investície.

ODMIETANIE MORÁLKY

Na podporu spomínamej kúpnej sily, ktorá je nutná kvôli spotrebe, výroba sa delokalizuje do krajín s nízkymi nákladmi. To však bez alternatívnych stratégí poškodzuje produkciu i zamestnanosť. V praxi vzniká situácia, ktorej sme svedkami. O tom však nemôžeme hovoriť na ozaj slobodne, pretože prechodom od diagnózy k prognóze sa tento problém stáva morálou tému. A morálka ako „vedecká“ orientácia debaty sa odmieta. Deti? Netreba mať. A rodina? Čo je to?

V tejto súvislosti by som rád vyzval na prečítanie si encykliky Svätého Otca Františka *Lumen fidei*, ktorá napodiv

nevzbudila žiaduci záujem. Možno je to preto, lebo poukazuje na zodpovednosť Cirkvi obmedzujúcu sa na rolu utešiteľky na úkor učiteľky. V *Lumen fidei* pápež vysvetľuje, že človek potrebuje oporu pravdy, aby dal zmysel životu a docenil spoločnosť a rodinu. Sociálno-ekonomická rovnováha závisí od uskutočnenia týchto hodnôt.

Bytosnú, antropologickú a logickú hodnotu ľudského života podáva bl. Pavol VI. v encyklike *Humanae vitae*, ktorá vtedy nespôsobila schizmu vďaka teologickým reakciám, ktoré sa prikloplili skôr k požiadavkám globalizujúceho sa sveta než ku katolíckemu učeniu. Neomaltuziáni tak dostali priestor a dobré karty, aby mohli zavádzat' antinatalitnú mentalitu, ktorá nás priviedla na pokraj civilizačnej skazy.

ZVYŠOVANIE DANÍ

Pred časom sa objavilo v novinách, že zárobok talianskych rodín poklesol na úroveň z obdobia pred 27 rokmi. Nie je to pravda – v skutočnosti počas oných 27 rokov rástol len zdanivo, a rast spotreby zaujal miesto vyváženého početného náрастu obyvateľov v bláznej ilúzii, že bez detí budeme bohatší. Prirodzenosť však dokázala opak, dokonca niečo ďaleko horšie. Bez detí nie je možné sa postarať o starých ľudí, tých, ktorí vyhlasovali maltuziánstvo za dobro.

Ak chýbajú v čase kultúrnej nádze myšlienky, vyzerajú aj pomýlené idey ako pravé. Kontrolná otázka: Čo bolo skôr – sliepka alebo vajce? Chcem tým totiž povedať: je potrebné mať bohatstvo, aby bolo možné založiť si rodinu a mať deti, či sa bohatne založením rodiny a deťmi?

V súčasnosti sa narieka nad tým, že manželia rovnakého veku a profesie zarábajú dohromady v priemere menej ako samotná hlava rodiny pred 30 rokmi. Je to preto, lebo počas 30 rokov sa kvôli fixným nákladom na blahobyt, ktoré už nemožno hradíť z reálneho rastu ekonomiky, museli zvýšiť dane o 100 %, teda dvojnásobne, a tak sa znížila kúpna sila.

DÔLEŽITOSŤ RODINY

Dôsledným bojkotovaním rodiny bola znevýhodnená celá spoločnosť, ktorá konvertovala na systém s chýbajúcim cieľom aj totožnosťou, kde jedinci realizujú vlastné ašpirácie akoby „nadivok“, nezodpovedne, často nevedomky, bez ideálov a túžob po založení rodiny, deťoch a ich výchove. Tak sa stráca (alebo sa už stratila?) aj ekonomická hodnota rodiny súvisiaca so stimuláciou, úsilím a dosahovaním zodpovedných cieľov, ktoré z ekonomickej hľadiska vyžadujú zvláštny výkon v produkcii, štrení, investovaní ako i v sporobe.

Tento typ rodiny však stimuluje tiež súťaživosť pri výchove a formáciu detí v prospech spoločnosti. Takáto rodina formuje výchovu mládeže, starostlivosť o starých a chorých a plní sociálno-ekonomickú úlohu tým, že investuje do ľudského kapitálu, interne redistribuuje zárobok podľa naozajstných potrieb a sporí na prospech spoločnosti.

Takáto rodina by mala byť registrovaná na burze, pretože prináša značnú ekonomickú hodnotu. Viac sa o tom možno dočítať v štvrtej kapitole encykliky *Lumen fidei*.

Namiesto návrhov na podporu rodiny sa však favorizuje zmrazenie pôrodnosti a umŕtvenie rodiny ako takej. Ekomaltuziáni, ktorí sa stále nekajajú, nadálej odmietať chápať prirodzenosť a jej zákonitosť.

Napokon, aj starozákonný Kain bol za zníženie počtu obyvateľstva, pretože žiaril, a vymyslel i ekologicko-animálnu výhovorku. Zabil Ábela pretože obetoval Pánovi mnoho baránkov a znečistoval ovzdušie...

ETTORE GOTTI TEDESCHI
(Snímka: Pixabay)

Objavovanie pokladov katolíckej sociálnej náuky

Sociálne posolstvo Cirkvi

Katolícka sociálna náuka, alebo sociálna náuka Cirkvi je – ako hovorí známy bonmot – „najlepšie utajeným pokladom Katolíckej cirkvi“.

Aj keď toto konštatovanie poukazuje na veľkú vzácnosť náuky, význam a dôležitosť tak pre členov Cirkvi, ako aj pre kohokoľvek iného (kto by sa nechcel pokochať nad krásou „pokladu“?), v skutočnosti je toto konštatovanie, vo svojej irónii či sarkazme, veľmi negatívne. Tým väčšimi, že ono „utajenie“ nemá na svedomí nejaká konspirácia vedúcich predstaviteľov Cirkvi voči svojim veriacim a verejnosti, ale je výsledkom neuveriteľného *nezáujmu* cirkevného, a následne i širšieho občianskeho spoločenstva, o toto učenie.

V NAJŠIRŠOM VÝZNAME

V úsilí poodhaliť závoj nad týmto pokladom, pokúsme sa teda najprv porozumieť, čo sa myslí pod týmto pojmom.

Definícii katolíckej sociálnej náuky existuje mnoho, no zhodujú sa v dvoch podstatných črtách. Predovšetkým ide

o učenie (náuku), ktoré sa týka *sociálnej problematiky*.

Slovo *sociálny* má v slovenčine viacero významov, preto treba upresniť, že Cirkev ho používa v tom najširšom. Sociálna náuka nie je zameraná na sociálne zmeny (ako napríklad „sociálna revolúcia“, teda radikálna zmena spoločenského zriadenia), ani na ľudí, ktorí sú na okraji spoločnosti (ako „sociálne prípady“, ktorých potrebám treba nasmerovať príslušnému sociálnemu politiku a sociálne služby), ale jej predmetom je celý diapazón sociálnych interakcií človeka (ako „sociálnej bytosti“, ľudskej osoby, ktorá je vo svojej prirodenosti *spoločenská*).

Zaobráva sa teda podstatou, kvalitou, teoretickými východiskami a praktickými dôsledkami všetkých sociálnych vzťahov, počnúc od rodinných, cez širšie medziľudské, špecifické politické, ekonomicke a ďalšie, až po medziná-

rodné vzťahy – a práve v tomto kontexte venuje pozornosť a zahrňuje v sebe aj vyššie uvedené konkrétnejšie obsahy pojmu *sociálny*.

SÚČASŤ MAGISTÉRIA

Druhou charakteristickou črtou je to, že táto náuka je *súčasťou riadneho magistéria* Katolíckej cirkvi. Len nedávno, za pontifikátu pápeža Benedikta XVI., sme mali možnosť sledovať celkom cielavedomé odlišenie medzi jeho *učením* z pozície Petrovho nástupcu, zahrnutým v encyklikách, apoštolských exhortáciach, apoštolských listoch, posolstvach a pod., a jeho *názormi*, z pozície teologa a náboženského mysliteľa, ktoré prezentoval vo svojich knihách, napríklad *Ježiš Nazaretsky*. Katolícka sociálna náuka sa teda nenachádza v polohe nejakých politických, ekonomických či širších sociálnych *názorov* Cirkvi, či jej predstaviteľov, ale je v pravom zmysle slova *učením*, čo ju robí na jednej strane záväznou pre členov Katolíckej cirkvi a súčasťou evanjelizácie aj v dialógu s ostatnými ľuďmi, a na druhej strane predmetom veľkej zodpovednosti na pleciach jej autorov (pápeža a biskupov, s ním zjednotených).

Niektorí autori ešte upresňujú a podčiarkujú potrebu používať tu pojmom *náuka*, keďže môžeme hovoriť už o učelenom učení, ktoré má svoje systematické usporiadanie, vlastné vedecké metódy, aj keď zároveň sleduje dynamizmus vývoja spoločnosti, v jednotlivých jej súčastiach či v globálnom celku. Dá sa však povedať, že po náležitom vysvetlení môže aj pojmom *učenie* dostačne vystihovať tento aspekt.

DEDIČSTVO OSVIETENSTVA

Ak teda katolícka sociálna náuka predstavuje *učenie* Katolíckej cirkvi o *spoločenských vzťahoch*, ktoré tvoria každodennú súčasť života každého človeka, na všetkých rovinách a vo všetkých oblastiach, v ktorých vstupuje do interakcií s inými osobami a tvorí príslušné spoločenské štruktúry, je spomenutý nezáujem o túto náuku skutočne neuveriteľný, najmä ak musíme konštatovať, že trvá už pomerne dlho a je pomerne rozšírený naprieč jednotlivými kultúrami, kresťanskými tradíciami, naprieč generáciami, ba i naprieč jednotlivými súčasťami Božieho ľudu.

>>>

Žiadalo by sa povedať, že je priam *nepochopiteľný*.

Treba však povedať, že pochopenie tohto javu nie je zas až také náročné. Je to zjavne dedičstvo osvietenstva, uto-pickej predstavy o „zrelosti“ ľudského rozumu, ktorý už „nepotrebuje vodiť za ruku“, teda predstava, nápadne prriopomíajúca neslávne známe slová z raja: „*Budete ako Boh*“ (Gn 3, 5), kde „poznanie“ dobra a zla neznamená gnozeologické objavovanie Božích stvoriteľských záujmov, ale doslova „určovanie“, čo je dobro a zlo. Toto odveké ľudské pokušenie, povýšené na kultúru, podporené liberalistickými predstavami o slobode a rozšírené globalizáciou do celého sveta, vysvetluje, ako došlo k odmietnutiu priať slová Cirkvi ako záväzné učenie, ktorým riadiť sa nie je proti slobode, ale je jej naplnením a usmernením na dobro, vo vedomí, že „*viem, komu som uveril*“ (2Tim 1, 12) a že poslanie Cirkvi „*učiť všetky národy*“ a „*naučiť ich zachovávať všetko*“, čo Ježiš prikázal (porov. Mt 25, 19; 20) trvá až doteraz.

ZÁPLAVA PREDSDUKOV

Jednotliví pápeži na čele Katolíckej cirkev, ktorí tvorili a tvoria jej sociálnu náuku, sú si dobre vedomí tejto stupňujúcej sa ťažkosti, a tak svoje analýzy sociálnych problémov, interpretácie ich príčin aj návrhy ich riešení ponúkajú opreté nielen o teologickú reflexiu, ale i o racionálne argumenty – a to jednak preto, aby ich mohli ľahšie priať za svoje samotní členovia Cirkvi, a jednak preto, aby s nimi mohli vstúpiť do zmysluplného dialógu aj s tými, ktorí sa ku Katolíckej cirkvi, resp. ku kresťanskému náboženstvu nehlásia. Predovšetkým však preto, lebo medzi jedným a druhým, totiž argumentami viery a rozumu, niet žiadneho rozporu, pokial sa reflexia viery i reflexia rozumu vedie bez predsdukov, ideológií a v úprimnom hľadaní pravdy.

O to vzácnejšia je táto náuka, najmä v súčasnosti, v záplave predsdukov, ideológií a v takmer totálnej rezignácii na hľadanie objektívnej pravdy, keďže by mohla kompromitovať celé spektrum osobných, politických či ekonomických záujmov a žiadať ich radikálne prehodenenie. Staroveký kráľ Herodes bol aspoň do takej miery úprimný voči sebe, že hoci býval „*vo veľkých rozpakoach*“ pri Krstiteľových slovách, „*predsa ho rád počúval*“ (Mk 6, 20).

SICUT DEUS NON DARETUR

V čom sme sa po dvoch tisícročiach poučili? Žiaľ, nie v tom, že by sme boli,

na rozdiel od Herodesa, schopní aj urobiť príslušné rozhodnutia, ktoré zodpovedajú múdrym a prorockým slovám Jána Krstiteľa, ale v tom, že jeho (ich) slová umlčíme, už keď sa ozvú – spolu s „mainstreamom“ spoločnosti ich bagatelizujeme, nezriedka zosmiešňujeme.

*Po krvavom dvadsiatom
storočí skutočne už dozrel
čas na skutočné
„anti-osvietenstvo“,
ako ho v predvečer svojho
zvolenia za pápeža ponúkol
kardinál Joseph Ratzinger.*

me a odsúvame do zabudnutia.

Pritom je zrejmé, že po krvavom dvadsiatom storočí skutočne už dozrel čas na skutočné „anti-osvietenstvo“, ako ho v predvečer svojho zvolenia za pápeža ponúkol kardinál Joseph Ratzinger. Ak totiž osvietenstvo vychádzalo z tézy, že človek a spoločnosť sú schopné zmysluplne fungovať „*aj keby Boh neboli*“ (*sicut Deus non daretur*) a ak dôsledky, ktoré z tejto tézy vyplynuli pre človeka, jeho dôstojnosť, kvalitu jeho vztáhov a mier medzi ľuďmi boli skutočne zničujúce (na čom sa do veľkej miery môžeme zhodnúť), potom zdravý rozum odporúča aspoň vyskúšať opačnú tézu, totiž priať predpoklad, že „*Boh je*“ (*veluti si Deus daretur*), vyvodíť z neho príslušné dôsledky a po-

rovnať ich v racionálnom a úprimnom dialógu, ktorého cieľom je skutočná a dlhodobo udržateľná kvalita života človeka vo všetkých jeho sociálnych vztáhoch.

LUDSKEJŠIA SPOLOČNOSŤ

Práve to je cieľom katolíckej sociálnej náuky, od jej počiatku, ktorý sa oficiálne datuje od encykliky Leva XIII. *Rerum novarum* (1891) – povedané neskôr slovami bl. Pavla VI. – „*ludskejšia spoločnosť*“, teda spoločnosť, jej vzťahy a štruktúry, ktoré čoraz väčšimi zodpovedajú ľudskej dôstojnosti.

Ak toto je spoločný záujem všetkých, Katolícka cirkev cíti povolanie prispieť k nemu svojou vlastnou, osobitou reflexiou. A ak nie je, usiluje sa ho vzbudit vo vedomí, že „*každý strom možno poznať po ovoci*“ (Lk 6, 44). Ak teda konštatujeme vázne problémy vo všetkých sociálnych vztáhoch, nemali by sme tvrdohlavo doslova *bezmyšlienkovite*, ba čoraz intenzívnejšie presadzovať tie prvky, ktoré tieto problémy spôsobujú, prehľbjujú a rozširujú.

Samozrejme, malo by byť predovšetkým predmetom širšej diskusie, čo je skutočné *dobro* v jednotlivých sociálnych vztáhoch (rodinných, komunálnych, ekonomických, medzinárodných a pod.) – a je symptomatické, že práve táto diskusia v súčasnej spoločnosti absentuje. Práve v tejto situácii sa javí ako veľmi užitočné pozornejšie preštudovať ponuku, s ktorou prichádza Katolícka cirkev.

STANISLAV KOŠČ
(Snímky: archív)

Dialóg s ateizmom je možný, ale nie je to jednoduchá záležitosť

Ateizmus a postmodernizmus

V súčasnosti sme v Európe svedkami hlbokého rozvratu etických hodnôt. Príčinou tejto skutočnosti je nepríjemná prítomnosť konzumizmu a blahobytu. Človek sa na jednej strane stáva pozorovateľom tohto fenoménu, na druhej strane jeho obeťou.

Vsúčasnom svete sa človek stáva svedkom zúrivej kultúrnej a ideologickej vojny: za život alebo proti nemu, za Boha alebo proti nemu. Realita rozšírenia ateizmu v tejrajších postmoderných časoch má aj konkrétnu podobu: Boj proti vieri v Boha, ktorý vytvára nový religionistický jav ako „náboženstvo bez horizontu“. Cieľom tohto boja je rozšírenie teórie vysvetlenia sveta (a v ňom života človeka) bez Boha. Rastúci záujem o ateizmu v západnej Európe vyzýva kresťanov na dialóg s ľuďmi, ktorí majú úprimný úmysel o existencii Boha hovoríť.

IDENTITA ATEISTU

„Ateizmus treba započítať medzi najväznejšie skutočnosti našich čias a podrobniť ho dôkladnému rozboru,“ hovorí konštítucia *Gaudium et spes*. Výraz *ateizmus* označuje veľmi rozmanité javy. Častou formou ateizmu je praktický materializmus, ktorý ohraničuje potreby a ambície človeka len na priestor a čas. Ateistický humanizmus sa mylne domnieva, že človek „*si je sám sebe cielom, jediným tvorcom a správcom svojich dejín*“ (GS).

V súčasnosti sa človek chce stať úplne autonómny, nezávislý od Boha, preto ateizmus sa často zakladá iba na nesprávnom chápaniu ľudskej slobody, ktorá zachádza až do odmietnutia akejkoľvek závislosti od Boha. Chce sa podriadiť pravde, odhalenej Dostojevským: „*Ked' niet Boha, všetko je dovolené.*“

Ked' ide o náboženskú identitu, musíme konštatovať, že ateizmus a gnosticismus často chodia spolu a niekedy sa aj stotožňujú. Karl Heinz Weger v *Praktisches lexikon der Spiritualität* (*Praktický lexikón spirituality*) objasňuje po-

jem *ateizmu*, ako starodávny výraz, ktorý počas stáročí sice mal odlišný význam, ale v novoveku bol objasnený ako racionalná argumentácia popierania existencie Boha.

Nie je hanbou viest' dialóg a konfrontovať sa s ateizmom, no človek sa stále musí pri dialógu mať na pozore, aby nebojoval s osobou, ale so samotným ateizmom.

Prorok a zástanca ateizmu so svojou ruinovanou filozofickou tendenciou sa stal Friedrich Nitzsche. Chcel pojem Boha odstrániť z povedomia človeka, nakoľko tento je iba produkтом ľudskej mysle, a preto je pre neho nevhodný. Na filozofickej úrovni viedla kríza k otázkam po poznaní pravdy o Bohu a k náboženstvu postmodernistického hnutia (M. Foucault, J. Derrida, G. Vattimo), ktorého vzdialené korene siahajú k Nitzschemu. A tak sa stáva Nitzsche aj prorokom náboženskej identity postmodernej.

DIALÓG

Druhý vatikánsky koncil deklaroval, že treba odsúdiť politické režimy založené na ateizme, nakoľko neslúžia spoľočnému dobru ľudí, a odporučil uprednostniť dialóg medzi veriacimi a neveriacimi. Korene vzdialenia sa veriacich a neveriacich spočívajú niekedy aj v nesprávnom pochopení vlastného presved-

čenia. Aby človek mohol správne viest' dialóg, musí mať jasno vo vlastnom prevedení, ktoré je založené na pravde.

O tomto dialógu napísal jezuita Henri de Lubac, ktorého sv. Ján Pavol II. vymenoval za kardinála, prácu *Le drame de l'humanisme athée* (*Dráma humanistickej ateizmu*). V tomto diele Lubac tvrdí, že dialóg s ateizmom neznamená zatajenie vlastnej (kresťanskej) identity, ani postavenie sa proti nej – ináč by stratil vlastnú hodnotu. Ozajstný dialóg neodsudzuje a priori druhú stranu, ale vyhýba sa aj prebytočným výkladom.

Henri de Lubac opísal správny dialóg s ateistami len troma slovami: rozhovor (*dialogues*), konfrontácia (*affrontement*), boj (*bataille*). Tieto slová sa sice vzájomne prelínajú, ale si aj pomáhajú. Nie je hanbou viest' dialóg a konfrontovať sa s ateizmom, no človek sa stále musí pri dialógu mať na pozore, aby nebojoval s osobou, ale so samotným ateizmom. Človek dialógu nesmie zabudnúť ani na fakt, že hranice medzi vierou a ateizmom sú spoločné a veľmi citlivé. Byť na jednej, alebo na druhej strane nie je výhrou, alebo zásluhou. Vďačnosť a pokora nikomu neuškodia pri hľadaní pravdy. Túto skutočnosť obhajuje H. de Lubac vo svojom diele *Paradoxes* (*Paradoxy*), keď píše, že „*nikt nemôže byť dostatočne spokojný so svojou vierou a to nás vedie k hlbšiemu chápaniu potreby tohto dialógu*“.

MODERNIZMUS

Obdobie modernizmu je pevným obdobím človeka, keď bol presvedčený, že bez Boha môže žiť. Svet vníma podľa seba, morálku vytvára podľa subjektívnych úsudkov. Takže osobitné miesto

>>>

pre Bohu vo svete modernizmu takmer neexistuje. Jedinou istotou a hybnou silou sa pre človeka stáva (zdravý) rozum, ktorým všeobecne rieši skoro všetko vo svojom živote.

Podľa modernistov je ateizmus vierou osobitnej voľby človeka. V centre diania stojí človek, pre Bohu tu však nict miesta. Majoritnou a autonómnu náboženskou ideou sa stáva ateizmus, ktorý sa svojou prítomnosťou usiluje presvedčiť ľudí, že rozum môže odhaliť aj najtajomnejšie pravdy vesmíru a života.

Modernizmus obhajuje vlastné záujmy, keď tvrdí, že má ucelený pohľad na svet a môžeme to v celistvosti pochopíť. Či už ide o Feuerbacha, Marxa alebo Freuda, v duchu modernizmu podávali teoretický pohľad na pôvod Boha v mysli človeka. A tak sa Boh stáva pre nich iba intuíciou. Táto skutočnosť zabraňuje človeku, aby pochopil vieru v Boha, a tak sa viera stáva ireálnou a blázničou skutočnosťou.

Modernizmus užíva metódu uniformity, kde veci možno vnímať iba rovnako. Preto pri intuícií Boha náboženské pojmy dostávajú jednoduché (svetské) významy, ako napríklad „raj“. Od teologického významu putoval tento pojem v rámci modernizmu dosť ďaleko, nakoľko ho modernisti pričlenili k blahobytu tu na zemi, čo je iba o jeden krok pred nami.

Tento názor mal len ten problém, že človek môže vo svojom živote napredovať hocikol'ko, blahobyt stále ostáva iba o jeden krok pred ním. Takže „raj“ sa pre človeka stáva nedosiahnuteľným.

NEHYBNÁ SILA

Kde viera má opodstatnenie dovtedy, kym obsluhuje dobové hnutie a názory, náboženstvo sa stáva prostriedkom a univerzálnou ná pomocnou silou šírenia modernizmu. Jeden z najväčších zástancov tejto skutočnosti sa stal Marx, keď tvrdil, že náboženstvo sa vyvinulo zo spoločenských spojitosťí a s dobrým nadhľadom sa stalo ucelene kontrolovatelné.

Náboženstvo – založené na ateizme – sa pre modernizmus stáva nehybnou, nepodstatnou silou spoločenstva. Kritici modernizmu odsúdili slabé stránky ateizmu, kde sa už život človeka stáva neúnosným. O tom svedčí aj nemecký marxistický spisovateľ Benjamin Walter, ktorý videl slabé, ba až protiľudské stránky modernizmu v Nemecku počas nacizmu, keď sa na javisku Európy objavil stelesnený ateizmus. Pre spisovateľa bol to neúnosný svet, a preto spáchal samovraždu.

Egon Schiel: *Konverzia*

Na konci druhej svetovej vojny už bolo zrejmé, že modernizmus v spoločnosti v etickom slova zmysle stroskotal, a čaká sa na čosi nové.

POSTMODERNIZMUS

Postmodernizmus je myšlienkový smer, ktorý sa uplatnil vo filozofii od druhej polovice 20. storočia. V duchu postmodernizmu môžeme tvrdiť, že ono je už celkový svetonázar – súčet hodnôt, teórií – a spoločenský stav, ktorý do značnej miery podmieňuje ďalšie spoločenské javy.

svetlenie o pôvode, priebehu a cieli ľudskej existencie. Je to ako stacionárny bicykel: človek na ňom sedí, šľape, unávia sa, ale stále je na tom istom mieste a je „spokojný“, že svoje telo udržuje v dobrej kondícii. A tým pádom vidíme, že prostriedky sú cennejšie, ako samotný ciel.

Kým modernizmus na prvom mieste hovorí o racionalizme – nakoľko racionalisticky pravdu možno vnímať iba rovnako –, tak postmodernisti hovoria o mnohorakosti pravdy: Tým väčšia pravda, kym má pestrejšie podoby.

*Hoci v postmodernizme
ateisti rešpektujú ideu Boha,
no nešetria s kritikou
náboženstva. Idea Boha je
škodlivá, preto ju treba
odstrániť.*

Všeobecne o postmodernizme môžeme tvrdiť, že odmieta hľadanie poznania objektívnej pravdy, krásy a so svojím odmiestnutím jednoty a plnosti vo svete svedčí o svojej nevere. Na základe všeobecných etických noriem nemôžeme považovať ani modernizmus, ani postmodernizmus za správny smer. Ten sice ponúka adekvátnu formu životného štýlu, ale neponúka objektívne vy-

BEZ STVORITEĽA

Hoci postmodernisti sa často začleňujú medzi ateistov, priamo však neodmiestajú existenciu Boha. Odmiestajú sice Boha, ktorý by všetko videl, ale to neznamená, žeby boli ateistami. Postmodernisti vnímajú vlastné hranice poznania, a preto nemôžu zadefinovať, čo existuje, a čo nie.

Na prvý pohľad sa zdá, že postmodernisti podporujú ateizmus, ale v skutočnosti nasledujú iba takú formu života, kde odmiestajú modernistické tendencie odmiestania Boha a vyslovujú podporu pluralistického videnia sveta.

Dekonštrukčná idea postmoderného mysliteľa Jacques Derrida otvára novú cestu k otvorenému dialógu so svetom, kde nict miesta pre ideu Boha. J. Derrida ako filozof neverí, že je možné poznáť pravdu, že by existoval nejaký

>>>

transcendentný stvoriteľ, ktorý by stvoril tento svet, neverí, že by existoval nejaký jeho transcendentný význam. Vo svojom svete náboženskej identity nechce fenomén náboženstva podceníť, ale ani ho priveľmi uprednostniť, no otázku náboženstva berie vážne a zamýšľa sa nad náboženstvom, ktoré by mohlo byť súčasníkom akceptovateľné pod vedením čistého rozumu.

RUINY SVETA

Postmoderné myšlenie odmieta transcendentné hodnoty napriek tomu, že o nich pomerne často diskutuje na akademických úrovniach i v masovokomunikačných prostriedkoch, že sa k nim prebija pomocou historických, psychologických a sociologických reflexií. Nedostatkom týchto diskusií je, že transcendentné pojmy definujú a interpretujú tendenčne, skreslene a zjednodušene, že ich obsah „vytunelujú“ a dajú im iný význam a zmysel.

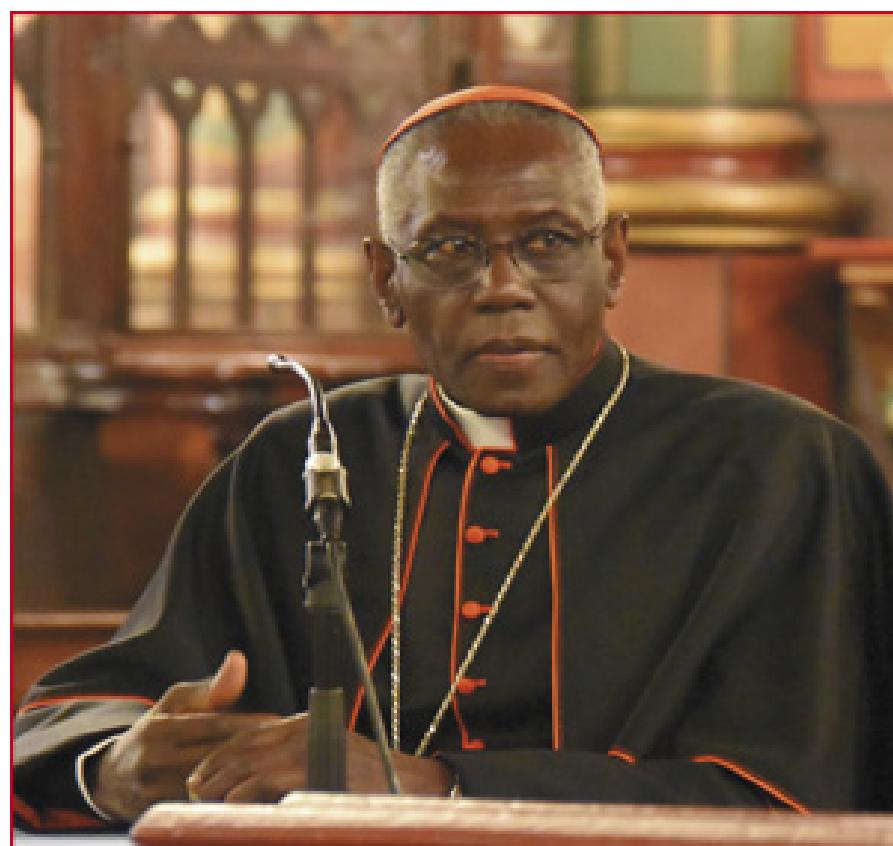
Predstavitelia západnej kultúry odmietaли alternatívu vnímania až natol'ko, že ľudia sa stali uzavretými ruinami sveta. Túto skutočnosť neodpustí postmodernizmus ani náboženstvu, ale ani západnej kultúre, ktorá mnohé stáročia „spolupracovala“ s náboženstvom. Hoci v postmodernizme ateisti rešpektujú ideu Boha, no nešetria s kritikou náboženstva. Idea Boha je škodlivá, preto ju treba odstrániť.

Je nepopierateľná skutočnosť, že človek v súčasnosti prežíva obrovské existenčné krízy, nakoľko hlása pluralizmus (svojských a svojich) názorov, no popiera existenciu jednej objektívnej pravdy. Pravda ako taká je pre postmoderného človeka neuchopiteľná, a preto sa stáva nezaujímavou realitou.

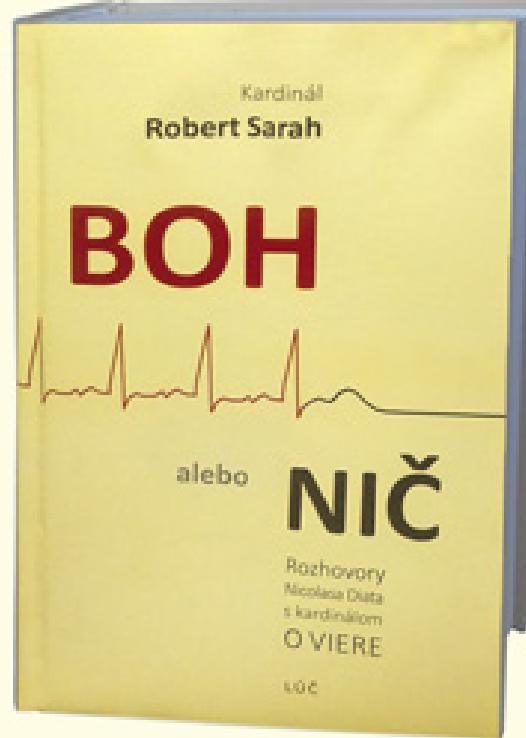
Človek (a jeho vlastné *ja*) spája svoje skúsenosti do vlastného svetonázu, ktorý je pre neho dôležitejší ako hocijaký iný svetonázar – či už ide o svetonázar iného človeka, náboženskej skupiny alebo filozofie.

ZÁŽITOK vs. PRAVDA

Paradoxom čias sa stáva skutočnosť, že podstatnejšie slovo má v živote (postmoderného) človeka zážitok ako samotná pravda o veciach, pretože skúsenosť je osobná a uchopiteľná. V postmodernom myšlienkovom svete sa skúsenosť ustavične mení, čo vyhovuje práve človeku postmodernenmu, ktorý neverí v stabilitu, rast či hocijakú vyššiu normu, podľa ktorej by mal žiť. V „pochopení bez Boha“ je to aktuálnou a jedinou možnosťou. K tomu pomáha nápmocná hýbajúca sila, relativizmus. Relativizmus dosiahol prevahu a jeho uplatňovanie

Vydavateľstvo LÚČ vydalo knihu
**kardinála
Roberta
SARAHA**
prefekta
Kongregácie
pre Boží kult
a disciplínu
sviatosti.

je často militantné voči menšínam, ktoré sa rozhodli vyznávať konzervatívne hodnoty. Intolerancia voči relativizmu sa v súčasnosti netoleruje.

Nakoniec musíme konštatovať, že na jednej strane je dialóg s ateizmom možný, ale na druhej strane nie je jednodu-

chou záležitosťou, nakoľko človek vo svojej identite je celkom uzavretý do sveta subjektívnych pravd. A to je veľmi d'aleko od správneho pochopenia ľudskej identity.

KRISTIÁN BOZAY
(Koláž: Pixabay a red.)

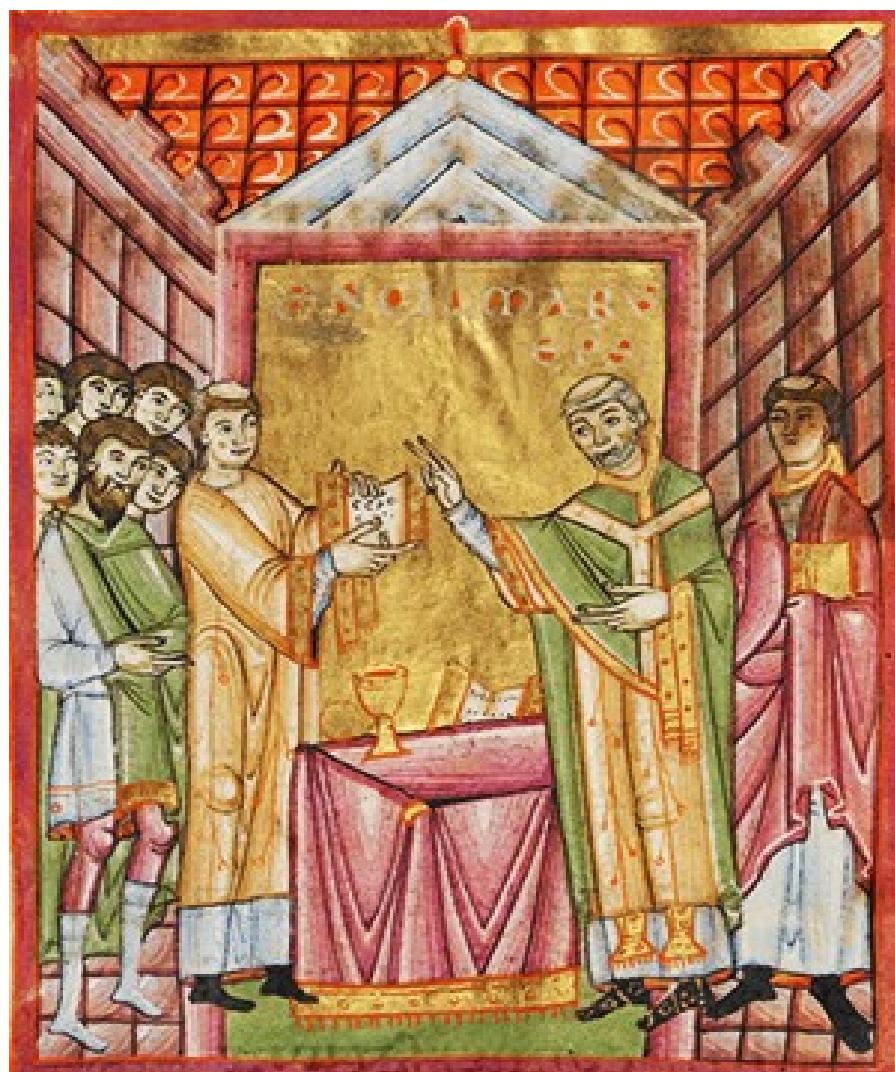

Nezabudli
ste si
predplatit'
VOX?

Objednávky:
vox.zdruzenie@gmail.com   0918 472 420

Kaplnky na stredovekých hradoch mali viesť k zbožnosti nielen hradných pánov

Hradné kaplnky

Každodenný život stredovekého človeka ovplyvňoval liturgický čas, v ktorom sa striedali cirkevné sviatky so všednými dňami. Povinnosť zúčastniť sa bohoslužieb platila rovnako pre obyvateľov žijúcich v podhradí, ako aj pre hradných pánov.

Kedže stredoveké hrady sa väčšinou stavali na ľažko prístupných miestach, z ktorých bolo náročné dochádzať do najbližšieho kostola, disponovali viaceré hrady vlastnou kaplnkou. Tá bola zároveň symbolom prestíže majiteľa a v hradnom komplexe patrila k umelecky najreprezentatívnejším objektom.

Kaplnka zvyčajne slúžila na bohoslužby nielen pre hradného pána s rodinou, ale aj pre ďalšie osadenstvo hradu. Ako sa dozvedáme z listiny o posviacke kaplnky na hrade Gyula (teraz Maďarsko),

v prípade vážneho ohrozenia v nej mohli obyvatelia hradu prijať sviatosť zmiernenia aj posledné pomazanie.

S BOŽOU OCHRANOU

Situovanie a stavebná podoba kaplniek sa odvíjali od konkrétnej hradnej dispozície, dobových architektonických i umeleckých vzorov a, prirodzene, aj od spoločenského postavenia stavebníka. A tak sa na hradoch vyskytovali menšie, výlučne súkromné kaplnky, ale aj kaplnky určené pre širší okruh veriacich, prípadne pre obyvateľov príľah-

lého podhradia a výnimkou nie je ani hradný kostol.

S čisto privátnou funkciou sakrálnych stavieb sa v Uhorsku na opevnených sídlach stretávame po dobudovaní fariskej organizácie, pričom najstaršie zachované sa objavujú od sklonku 12. storočia, napríklad románska kaplnka na Ostrihomskom hrade, ktorá zároveň patrí k najstarším uhorským hradným kaplnkám s prvkami ranej francúzskej gotiky.

Vo vrcholnom a neskorom stredoveku možno vysledovať tendenciu situovať kaplnky vo väzbe na hlavný obytný objekt hradu a takisto do blízkosti vstupných brán a to takým spôsobom, aby sa zachovala východná orientácia ich presbytéria. Vstupné časti, ktoré boli z hľadiska obrany najcitolivejšimi článkami hradu, sa tak prostredníctvom kaplniek odovzdávali pod Božiu ochranu. Orientácia apsydi kostola na východ má pritom svoje korene už v staroveku, a pre vtedajšieho človeka bola zásadnou a neoddiskutovateľnou skutočnosťou, vyjadrenou tiež v slovách sv. Augustína: „*Ked' sa pripravujeme na modlitbu, obraciame sa na východ, kde vychádza slnko.*“

ZACHOVALÉ ČASTI

Napriek tomu, že kaplnky patrili k veľkolepým časťam hradu, vo väčšine prípadov sa zachovali len vo fragmentárnom stave a teraz často o ich existencii svedčia len sekundárne uložené architektonické články. Výnimku tvorí ucelene zachovaná neskororománska hradná kaplnka Uhrovského hradu, ktorá sa donedávna pokladala za pôvodnú súčasť šľachtického hradu z polovice 13. storočia. Ako však ukazujú najnovšie výskumy, samostatný dvojpodlažný objekt s kaplnkou pristavali k dominantnej stavbe hradu – obytnej veži na najvyššom mieste brala – v období tretej štvrtiny 13. storočia. Jednoloďová kaplnka s emporou takto tvorila súčasť štvorpodlažného palácového objektu. V nasledujúcom 14. storočí, keď mal hrad dlhší čas v držbe kráľovský kastelán Mikuláš, syn bána Dominika, boli steny apsydy vyzdobené maľovaným retábulom (oltárnou nadstavbou) s motívom Ukrižovania. Vychádzajúc z tohto nálezu, historik Ján Lukačka predpokladá zasvätenie kaplnky Svätému krízu.

V neskorogotickej kaplnke na Čachtickom hrade (15. storočie) sa do súčasnosti zachovalo výklenkové pastofórium s reliéfnym kamenným krízom,

>>>

v ktorom sa uchovávala Eucharistia, pričom o existencii murovaného oltárneho stola svedčí len odtlačok v omietke. Do tejto dvojúrovňovej kaplnky sa dalo vojsť dvoma samostatnými vstupmi zo strany príahlej palácevej časti: spodnejší viedol z interiéru paláca pria-mo do lode kaplnky, nad ním situovaný vstup sprístupňoval emporu kaplnky z príahlej ochodze. Kým hradný pán s rodinou a hostami sledovali sv. omšu z „vyvýšeného čestného miesta“ emporu, služobníctvo bolo na prízemí v súlade so symbolickým obrazom stredovekého spoločenského poriadku.

MODERNÝ BECKOV

Šlachtici sa usilovali napodobniť nie len štýl života na kráľovskom dvore, ale pri prestavbách svojich sídel uplatňovali nováterské tendencie v staviteľstve podľa vzoru kráľovských hradov. Rytier v službách kráľa Žigmunda vojvoda Stibor zo Stiboric, patriaci k najvplyvnejším a najbohatším šlachticom v Uhorsku, si z viacerých nadobudných hradov na Považí za svoju rezidenciu zvolil hrad Beckov, ktorý získal roku 1388. Zo zastaraného pohraničného hradu vybudoval honosné reprezentačné sídlo, podobné moderným kráľovským rezidenciám kastelového typu, aké sa na území Uhorska stavali od konca 14. storočia (Zvolen, Vigľaš, Diósgyőr).

Beckovská hradná kaplnka sa situovala spolu so sakristiou vo východnom palácovom krídle, v ktorého vonkajšej fasáde sa vynímala von vystupujúcim polygonálnym uzáverom. Predstavu o prepychu kaplnky si možno utvoriť na základe bohatej stavebnej plastiky s maskaronmi *divých mužov* na konzolách, zo zvyškov maliarskej výzdoby či sieťovej klenby, na ktorej pracovalo viac kamenárskych majstrov.

Stiborovi zo Siboric, ktorý sa stal aj bratislavským županom (1389 – 1402), sa okrem veľkolepej prestavby Beckovského hradu v literatúre pripisuje aj výstavba arkierovej kaplnky v obytnej veži Bratislavského hradu.

K premene strážneho hradu na komfortné rodové sídlo došlo na konci 14. storočia aj v prípade východoslovenského hradu Slanec. Tu bola honosná kaplnka v podlaží prepojená s obytnými miestnosťami paláca – výškovo prechádzala cez jeho dve podlažia.

Neskorogotická kaplnka na Spišskom hrade z druhej polovice 15. storočia, zasvätená svätej Alžbete Uhorskej, na rozdiel od už spomenutých kaplniek, stála samostatne na priestrannom hradnom nádvorí v blízkosti palácov.

Kaplnka na hrade v Budíne

ZASVÄTENIA

Niektoré kaplnky plnili aj funkciu archívov alebo pokladnice, opatrali sa v nich liturgické predmety, knihy a kle-noty. Keď Bratislavský hrad prepadli služobníci Michala Országa, odcudzili pokladnicu, vzácné knihy – *Catholicon*, *Biblia*, žaltáre, misály, ktoré mali honosné väzby, zdobené zlatom a striebrom. Neprekvapí nás teda, že Viliam Druget, ktorý v závete zanechal manželke Márii veľký pozlátený strieborný kríž vykladaný kameňmi (uschovaný na Spišskom hrade), zároveň odkázal aj 500 hrievien striebra určených na jeho stráženie.

Patrocinia kaplniek hradov však stredoveké pramene zmieňujú len sporadicke, niektoré sú známe až z novovekých dokumentov, čo neposkytuje istotu ich zhodného patrocínia aj v stredoveku. Napríklad zmienka o existencii kaplnky na Hrade Revíšte pochádza až z inventára zo 17. storočia; o hradnej kaplnke na Topoľčianskom hrade sa zmieňuje kanonická vizitácia z roku 1761, v ktorej sa uvádzá, že v podhradí nie je nijaký kostol, ale na hrade je verejná kaplnka na spôsob kostola, zasvätená Nanebovzatiu Panny Márie.

Popularitu v zasväteniach kaplniek si po mariánskom patrocíniu (Hajnáčka, Hlohovec, Budín, Visegrád, Várpalo-ta, Kanizsa) získali patróni rytierov sv. Michal (Kremnica) a sv. Juraj, ktorého si ako mocného ochrancu volili už na ranostredovekých dvorcoch (Nitrianska Blatnica, Plášťovce), hradiskách (Svätý Jur, Starý Tekov, Zemplín) a na hradoch, napríklad v Skalici, Starej Halliči, Plešivci a i. Kult sv. Ladislava ako ideálneho kráľa a kresťanského rytiera

rozvíjali zasa Anjouovci v 14. storočí, a to aj zásluhou uhorskéj rehole pavli-nov (Pezinok, Veľký Varadín). Z ďalších, v stredoveku spomínaných patroci-ní, možno spomenúť ešte sv. Katarínu (Červený Kameň), sv. Margitu (Šin-tava, Vinné), sv. Otíliu (Chersig, teraz Rumunsko), Božie Telo (Hédervár) atď.

PRENOSNÉ OLTÁRE

Tak ako boli kaplnky rôznorodé architektonicky a typologicky, tak existovali rozdiely aj v ich vybavení a zabezpečení bohoslužieb. Vedenie stavby a finan-covanie liturgického náčinia a boho-slúžobných kníh podliehalo majiteľovi hradu.

Podľa kánonickoprávnych predpisov sa sv. omša mohla konať len v sakrálnom priestore s vysväteným oltárom. Kým sa kaplnka nachádzala vo výstavbe alebo ešte nebola posvätená, mohol vlastník hradu v pápežskej kúrii požiadať o povolenie používať prenosný oltár (*de altari portatili*). Hlavným dôvodom potreby prenosného oltára však bolo najmä cestovanie, keďže kaplán sprevádzal hradného pána na cestách motivovaných politickými či dynastic-kými záujmami, na pút'ach alebo vojenských ťaženiach. Viacerí hodnostári zároveň žiadali aj o povolenie nechať si slúžiť sv. omšu pred svitaním (*de celebrazione misse ante diem*) a na mestach postihnutých interdiktom – v tomto prípade sa sv. omša nekonala verejne, ale za zavretými dverami (*de celebrazione locis interdictis*).

Takto manželke kráľa Mateja Korví-na Beatrix Aragónskej povolil pápež Sixtus IV. slobodnú voľbu spovedníka, prenosný oltár, na ktorom môže kňaz

>>>

slúžiť omše aj pred úsvitom, na mieste interdiktu, za zatvorenými dverami, tičkým hlasom pre ňu a jej služobníkov (1482). O povolenie na prenosný oltár pápeža žiadali aj palatín Mikuláš Kont s manželkou Klárou (1366), kráľovná Barbora Celjská (1418), viacerí členovia rodu z Perína (1418, 1420), rod Zrinských (1426), Alžbeta, vdova po rytieri Vavrincovi z Bošian (1421), šľachtic Leonard Onofri z Bojnic (1431) či iní. Na základe špeciálnych právomocí, ktoré poskytovali pápeži svojím diplomatickým zástupcom – pápežským legátom vysielaným na zahraničné misie, mohol udeliť legát Giuliano Cesarini povolenie na prenosný oltár aj svätojurskému grófovi Jurajovi (v Budíne, 1442).

FINANČNÉ ZAISTENIE

Pre nedostatok výpovedných prameňov zostáva problematika fundácií hradných kaplniek, zabezpečenia liturgických služieb či existenčného postavenia hradných kaplánov na našom území nevyjasnená. Všeobecne sa dá konštatovať, že hradná kaplnka zvyčajne nedisponovala farskými právami, jej vznik podliehal schváleniu miestneho biskupa, ktorý potvrdzoval jedno či viaceré benefíciá, ktoré sa k nej viazali, ale existovali aj kaplnky nedisponujúce benefíciom.

Kapláni hradnej kaplnky bud' poberali ročný plat, alebo mali finančné zaistenie prostredníctvom prebendy v cirkevnej inštitúcii (zväčša kapitule) a na hrade im poskytovali stravu a ubytovanie. Patronátne právo mal v rukách hradný pán, ktorý mal právo navrhovať (prezentovať) príslušnej cirkevnej autorite kandidátov na uprázdené cirkevné benefícium (*ius praesentandi*). Gróf Sebeš zo Svatého Jura „na chválu a slávu Všemohúceho Boha a milostiplnej Panny Márie, sv. Ladislava kráľa, sv. Jána Evanjelistu, sv. Jána Krstiteľa, sv. Ondreja apoštola, ako aj Všetkých svätých“, pre spásu duše svojich predchodcov, svojej i nasledovníkov menoval za kaplána Kaplnky sv. Ladislava na Pezinskom hrade Konráda z Budína (1345) s príjomom päť viedenských libier a k zaopatreniu mu udelil mlyn a vinicu. Kaplán Konrád mal zo svojich výnosov z mlyna odovzdávať ročne 50 meric pšenice farárovi Kostola Panny Márie v Pezinku, teda grófi zo Svatého Jura a Pezinka boli zároveň aj donátormi farského kostola.

TRI MODELY

Historik umenia František Záruba na základe prameňov z českého prostredia 14. storočia uvažuje o troch modeloch

Kaplnka na Spišskom hrade

zaistenia bohoslužby v hradnej kaplnke: najmenej náročným spôsobom bolo kaplnku inkorporovať k príslušnému kostolu – fundácia teda smerovala k osobe farára daného kostola, ktorý v stanovené dni dochádzal na hrad slúžiť omše alebo za seba určil vikára. Pri druhom spôsobe zaistenia bohoslužieb mala kaplnka vlastné finančné zabezpečenie – teda založenú oltárnu základinu alebo kaplánstvo s vlastným knazom či kaplánom. V prípade kaplniek na významných kráľovských i šľachtických hradoch býval počet duchovných vyšší a na ich čele bol rektor kaplnky. Posledným, najnáročnejším spôsobom zabezpečenia liturgických úkonov na hrade bolo založenie kapituly.

Nad týmito troma „modelmi“ možno uvažovať aj v uhorskom prostredí. Dvorská Kaplnka Nanebovzatia Panny Márie na Budínskom hrade, založená Ľudovítom Veľkým a jeho manželkou Alžbetou, mala ako inštitúcia do 30. rokov 15. storočia veľmi silnú väzbu na

kráľovskú kanceláriu a bola vedená *comes capellae regiae*. Nasledujúc vzor svojho otca Karola IV., zakladateľa kapituly na Pražskom hrade i Karlštejne, nechal kráľ Žigmund Luxemburský pred Budínskym hradom postaviť Kostol sv. Žigmunda a pri nám kolegiátnu kapitulu, ktorá bola prepojená s dvorskou kaplnkou (1410).

V polovici 15. storočia sa obe inštitúcie oddelili, úrad *comes capellae* sa zrušil, vedenie kapituly prebral prepošt a vedenie dvorskej kaplnky *rector capellae*. Dvorská kaplnka disponovala pozemkovým vlastníctvom a cirkevnoprávne sa vyňala z právomoci diecézneho biskupa a priamo podriadila ostruhomskému arcibiskupovi. Zachované účtovné knihy z čias Jagelovcov svedčia o tom, že pokladník odvádzal pravidelne platy rektoru kaplnky, knazom za slúženie omší, niekoľkým „*capellani speciales*“ i organistovi.

MIRIAM HLAVAČKOVÁ

(Snímky: archív)

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu mesiaca január Praotec Abrahám

Ikona mesiaca január

Abrahám sa narodil pred asi 2 000 rokmi pred Kr. Pôvodne sa volal Abram, „otec je vznešený“. Neskôr mu Boh mení meno na Abrahám, „otec mnohých národov“.

Praotec vyvoleného národa Abrahám, má výsadné miesto v dejinách spásy. Jeho život sa rozvíja celkom v znamení slobodnej iniciatívy Boha. Boh zasahuje prvý. On vyberá Abraháma v rodine, ktorá slúžila iným bohom (Joz 34, 2), vyvádzza ho z Úru a svojimi cestami ho vedie do neznámej krajiny. Abrahám počúva Boha, zanecháva svoju vlast', svoje zvyky, pohodlie, všetko. Vykročil do neznáma, do tmy, ale jeho svetlom bol hlas Boha, ktorému uveril.

Boh od začiatku prejavuje voči Abrahámovi veľkodusnosť. V jeho prísľuboch sa črtá akási krásna budúcnosť. Sľubuje Abrahámovi zem, požehnanie, plodnosť, obdarí ho zvrchované.

OBETOVANIE IZÁKA

No všetky okolnosti sú proti týmto prísľubom. Abrahám je kočovník, nemá vlastnú zem, Sára nie je už vo veku, aby mu dala potomstvo. Jego budúenosť závisí od Božej moci a od Božej dobroty, a to v celkom plnej mieri.

Boží prísľub sa však začína plniť, Sára porodi syna Izáka, no Abrahámovia viera sa má ešte očistiť a posilniť, a to v tázkej skúške. Abrahám má obetovať Izáka, hoci práve na ňom spočíva prísľub (Gn 22, 1n). Abrahám v hlbokej bázni a dôvere voči Bohu kráča so synom Izákom k obetnému oltáru. No Boh zachová Izáka a sám sa postará o baránka na zápalnú obetu.

V kanaánskych kruhoch bolo bežné obetovanie detí. Tým, že Boh zachoval Izáka a sám sa postaral o baránka na obetu, ukázal, že jeho zámer nie je upretý na smrť, ale na život. „On sa neteší zo záhuby živých“ (Múd 1, 13) a krv zabitého človeka, najmä krv neviných „kričí k nemu zo zeme“ (Gn 4, 10), ba „sedemnásobnú pomstu pritiahne na seba ten, kto zabije Kainu“ (Gn 4, 15).

Bohu sa nepáčia ani obety zvierat: „Obety, ani dary, ani obety zápalné, ani obety za hriech si nechcel, ani sa ti nepáčili“ (Hebr 10, 8).

VYTRVALÁ VIERA

„Abrahám uveril Bohu a počítalo sa mu to za spravodlivosť“ (Gal 3, 6). Teda viera je základom spásy, no sv. Ján Krstiteľ dôrazne upozorňuje, že nestáči sa hlašiť iba k dedičstvu Abraháma, ak je nás život daleko od Božej vôle, lebo „Boh môže aj z týchto kameňov vzbudit' deti Abrahámovi“ (Mt 3, 9). Sv. Jakub píše: „Či neboli náš otec Ab-

rahám ospravedlivený zo skutkov, ked obetoval na oltári svojho syna Izáka? Viera spolupôsobila s jeho skutkami a skutkami viera dosiahla dokonalosť“ (Jak 2, 21-22).

Abrahámovu veľkosť spočíva v jeho vytrvalej viere a sláva v jeho otcovstve. Bol otcom na plný úvazok.

POZVANIE NA DIALÓG

Predstavovaná ikona je z druhej polovice 19. storočia a pochádza z Ruska. Abrahám je na nej v pohybe, nohami na zemi, a zároveň akoby sa vznášali hore, prichystané ísť tam, kam ho volá Boh, to znamená vykročiť na cestu s Bohom a k Bohu. Palcom ľavej nohy sa odraža od zeme na vyššiu Cestu, na ktorej sa mu Boh dáva spoznať, že On je „El Šaddaj, Boh Všemohúci, Pán Vševládca, Stvoriteľ neba a zeme“ (Gn 14, 22; 17, 1), čo hovorí aj nápis na zvitku, ktorý Abrahám drží v ruke.

Abrahámovu tvár prezrádza bázeň a radostný úžas nad týmto spoznaním, lebo vo svojej biblickej vlasti bol obklopený mnohými pohanskými bohmi a mŕtvymi modlami. No tento Boh sa mu prihovoril, je živý, je Osobou, ktorá ho oslovia po mene, pozýva ho na dialóg.

OTEC JE VZNEŠENÝ

Abrahámov vrchný plášť zelenej farby veje vo vetre, čo je znak, že Abrahám je uchvátený Bohom, ktorý s ním začal dialóg, a je pripravený nechať sa ním viesť. Spodná tunika bielej farby poukazuje na duchovnosť Abraháma, čistú a úprimnú túžbu po hlbokom vztahu s Bohom.

Vlasy a brada symbolizujú múdrost patriarchu, ruky vznešenosť otca, čo vyjadruje už význam jeho pôvodného mena Abram, hebrejsky Avram, čo znamená „otec je vznešený“. Poslanie otca je vznešená úloha, ktoré Boh rozšíril u Abraháma na poslanie byť „otcom mnohých národov“.

Abraháma na ikone obklopuje nadprirodzený svet, znázornený zlatou farbou na pozadí ikony. Hoci Biblia hovorí o pokročilom veku Abraháma v čase jeho povolania, Abrahám je na ikone zobrazený nie však ako dáky bezmocný starec, ale v plnej sile, v dynamike života.

OLGA VALČUHOVÁ

Sväta stolica a Čína iniciovali kultúrnu výmenu, ktorá predchádza diplomatickej

Diplomacia umenia

Sväta stolica sa už dlhšie zaujíma o vzťahy s Čínou, a tak Vatikánske múzeá nadviazali partnerstvo s Čínskym kultúrnym inštitútom v nádeji na vybudovanie silných vzťahov s touto krajinou prostredníctvom umenia.

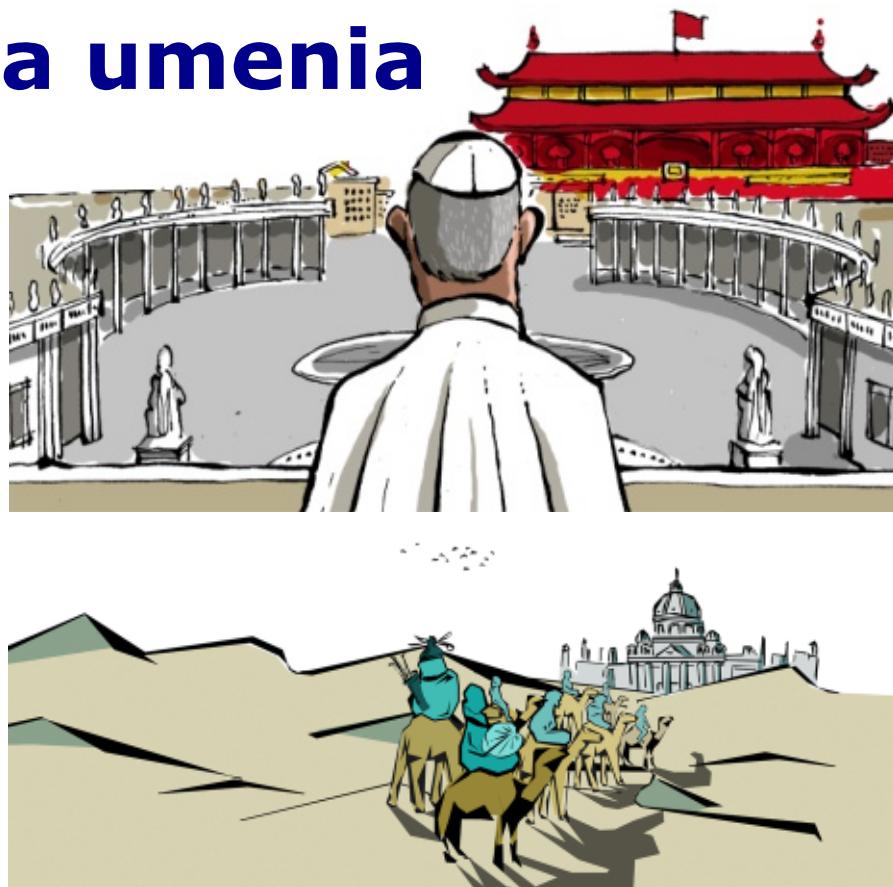
Zvláštnosťou Katolíckej cirkvi v Číne je jej rozdelenie na dve skupiny – na oficiálnu, tzv. vlasteneckú, blízku komunistickému režimu, známu ako Čínska katolícka vlastenecká asociácia, a neoficiálnu, tzv. podzemnú, vernú Rímu. Znalcii zložitej situácie čínskej katolíckej komunity však poukazujú na to, že na tieto „dve cirkvi“ sa v súčasnosti už nemožno pozerat čierno-biele.

LEN JEDNA CIRKEV

Podľa bývalého predsedu Pápežskej rady pre spravodlivosť a pokoj kardinála Rogera Etchegaraya, považovaného za jedného z najangažovanejších predstaviteľa Vatikánu vo vzťahu k Číne, tieto dve skupiny sú „*dvomi tvárami toho istého spoločenstva, ktoré túži byť verné Rímu a zároveň vlastenecké*“.

To, že ostrá deliaca čiara medzi týmto dvomi cirkvami sa v bežnom živote stále viac vytráca, potvrdil pred časom i emeritný hongkongský biskup kardinál Joseph Zen: „*Cirkev v Číne, zdanivo rozdelená na dve – jednu oficiálnu, uznanú vládou, a jednu podzemnú, vernú Rímu –, je v skutočnosti jednou jedinou Cirkvou, pretože všetci chcú byť zjednotení s pápežom. Po dlhých rokoch násilnej separácie, prevažnú väčšinu biskupov vlasteneckej cirkvi, až niekoľkých výnimiek, uznal aj Vatikán. Osobitne v uplynulých rokoch bolo čoraz jasnejšie, že biskupov, vysvätených bez schválenia rimskeho pápeža, nebudú môcť akceptovať ani predstaviteľa kléru ani veriaci.*“

Hlavný spor, ktorý blokuje diplomatické styky, je vatikánska naliehavosť, že pápež, a nie vláda, je zodpovedný za menovanie biskupov, však zostal. Pápeži sv. Ján Pavol II. a Benedikt XVI. sa pokúšali zlepšiť vzťahy s Pekingom,

ktorého komunistická strana roku 1951 prerusila vzťahy. Ale úsilie o dohodu sa často zastavilo. Pápež František počrauje v úsilí svojich predchodcov. Na normalizáciu vzťahov s najľudnejšou krajinou sveta vznikla najnovšie iniciatíva, ktorá už má aj neoficiálny názov diplomacia umenia.

KRÁSA NÁS SPÁJA A DUŠA SVETA

Predstaviteelia Čínskeho kultúrno-priemyselného investičného fondu a Vatikánskych múzeí 21. novembra 2017 na tlačovej konferencii vo Vatikáne predstavili dve výstavy, ktoré od jari 2018 budú súčasne vo Vatikáne a v Pekingu. Obe expozície chôru ukážat, že umenie je prostriedok dialógu a jeden z rozmerov stretnutia ľudí z rôznych kultúr, zamýšľajúcimi sa nad zmyslom dobrého života, v harmonickom vzťahu s prírodou. Čínska výstava vo Vatikánskych múzeách bude mať motto Krásu nás spája: *Cesta v nádhernej harmonii medzi čínskym ľudom a Vatikánskymi múzeami*. Vatikánske múzeá sa budú prezentovať v palácovom komplexe Začínaného mesta Pekingu s expozíciou nazvanou *Duša sveta: Ľudstvo, príroda a harmonia*.

Riaditeľka Vatikánskych múzeí Barbara Jattaová, mimochodom – historic-

ky prvá žena v tejto funkcií, povedala, že v nedávnych mesiacov „*sme zistili, možno neočakávane, že s čínskym inštitútom máme spoločné to, že sme si vedomí našej reality taká, aká je – pričom mať toto povedomie je v súčasnosti bežnou úlohou, ktoré bolo oveľa bežnejšie v minulosti. Ide o skutočnosť, že je potrebné byť schopnými hovoriť univerzálnym jazykom*“. Podľa B. Jattaovej onen univerzálny jazyk „*môže byť iba jazyk krásy, ktorá je silnou výzvou k harmonii a je neobyčajným nástrojom na to, aby sme v každej zemepisnej šírke a dĺžke hovorili bez strachu a bez bariér. Bez strachu a bez bariér je krásu a umenie skutočným nástrojom dialógu. Krásu – v jej najširšom slova zmysle – potrebuje každý. Je kľúčom k tomu, čo Vatikánske múzeá nazývajú ‚diplomaciou umenia‘, ktorú sme my určite nevynášli, ale teraz je na nás, aby sme ju posúvali dopredu a kreatívne ju opäťovne interpretovali v stálej konfrontácii s globálnou scénou, ktorá je pred nami*“.

NÁSTROJ DIALÓGU

Podľa generálneho sekretára Čínskeho kultúrno-priemyselného investičného fondu Zhu Jianchenga dvojstranné podujatie s názvom *Čínsko-vatikánska súčasnosť*, „*má za cieľ prekonáť hranice*,

»»

čas a zjednotiť kultúry a tiež vnútorné posilniť priateľstvo medzi Čínskym a Vatikánom a napomôcť k znášomizovaniu vzájomných diplomatických vzťahov“. Svoje konštatovanie, že „*kultúrna výmena predchádza diplomatickú*“ podložil citátom starovekého čínskeho filozofa Majstra Han Fei Zi (280 – 233 pred Kr.): „*Vzťahy medzi krajinami závisia od vzájomnej blízkosti národov, blízkosť národov závisí od vzájomnej komunikácie sŕdc.*“ Zhu Jiancheng naďale dodal: „*Všetci vieme, že toto je aj názor pápeža Františka.*“

Riaditeľka B. Jattaová povedala, že verí, že ide o druh iniciatívy, o ktoré by sa mali múzeá usilovať, a je presvedčená, „*že aktivity, o ktorých teraz hovoríme, prinesú hojné ovocie a budú pozitívnym znakom nádeje, ktorú, ked' sa pozerám okolo seba, my všetci potrebujeme*“.

Spomínané výstavy sú znakom prvej spolupráce medzi Vatikánskymi múzeami a Čínskym kultúrno-priemyselným investičným fondom, ktorý sa zameriava na rôzne formy kultúrnej spolupráce prostredníctvom umenia. Podľa tlačovej správy, ktorá sa venovala týmu výstavám, je ich cieľom vytvoriť svedectvo, ako môže byť umenie nástrojom dialógu a stretnutia medzi ľuďmi z rôznych kultúr.

NÁVRAT DOMOV

Na výstavu v Pekingu odborníci vybrali 39 umeleckých diel, ktoré vznikli v Číne a teraz sa nachádzajú vo Vatikánskej etnologickej zbierke Anima Mundi (Duša sveta), ktorá obsahuje 80 000 kusov, z toho 20 000 čínskych. „*V istom zmysle sa tridsaťdeväť z nich vráti domov,*“ povedala B. Jattaová. Celkovo sa bude v Zakázanom meste vystavovať 40 obrazov, no ten posledný zatiaľ odborníci ešte nevybrali. Po svojom debute v Pekingu bude táto výstava putovať po ďalších mestách Číny.

Medzi vybranými obrazmi sa nachádza aj mal'ba od Zhanga Yana, ktorú daroval pápežovi. Zhang Yan od roku 1994 vytvoril vyše 20 obrazov na tému *Príroda a náboženstvo*. Olejomaľbami sa usiluje zachytiť otázkou o definitívnom cieli človeka, ktorá je vlastná tak čínskej, ako aj západnej kultúre.

Majster Zhang Yan priblížil vznik jedného zo svojich obrazov, ktorý, mimochodom, daroval pápežovi Františkovi: „*Uhlikom som načrtol skicu Svätého*

Pápež František dostal od Zhanga Yana do daru obraz *Svätý vrch*

vrchu, ktorú ukázali Svätému Otcovi, a na žiadosť Vatikánskej knižnice som maľbu dokončil pre jej zbierky. Pre mňa je Kanrenmuqi posvätným vrchom celého ľudstva, ktorý zahŕňa podstatu náboženstva. Predstavuje miesto trvalého ducha, mala byť večná a nemôže byť zničená.“

Čínske umelecké diela vystavené vo Vatikáne bude predstavovať desať obrazov Zhanga Yana a 30 umeleckých diel z čínskych štátnych zbierok reprezentujúcich rôzne obdobia čínskej histórie.

DVA KONCE MOSTA

Generálny sekretár čínskeho kultúrneho fondu Zhu Jiancheng je presvedčený, že tieto výstavy „*otvoria novú kapitolu v kultúrnej výmene medzi čínskym ľudom a Vatikánom s cieľom nového prístupu a porozumenia medzi týmito dvomi krajinami, ktoré majú hlbockú kultúrnu tradíciu.*“ Tieto simultánne výstavy, ktoré sú prvé svojho druhu, „*majú veľký význam vo vzájomnom pochopení a dôvere medzi týmito dvoma stranami, prekračujú hranice a čas a zjednocujú kultúry, čo následne upevní priateľstvo medzi Čínskym a Vatikánom v prospech normalizácie diplomatických vzťahov medzi Čínskym a Vatikánom.*“

Umelec Zhang Yan v mene 1,4 miliardy ľudí čínskej národnosti vyjadril svoju „*úprimnú poctu skutočnému priateľstvu pápeža Františka*“ a všetkým, ktorí prispeli k tejto kultúrnej výmene medzi Čínskym a Vatikánom. Podľa neho výstavy „*reprezentujú dva konca mosta občianskeho dialógu – a ako poslovi tejto kultúrnej výmeny je mojím potesnením a privilégiom odovzdať pozdrav a priateľstvo čínskeho ľudu*“. Ako umelec zdôraznil, že odhliadnuc od toho, z akej krajiny pochádzame alebo akú vieru vyznávame, „*na svete nie je nič, čo by bolo s nami bezvýznamné*“: „*Do konca i čínska kultúra a Vatikán potrebujú komunikáciu a vzájomnú výmenu medzi sebou, ako aj so všetkými krajinami sveta. Toto priateľstvo – bez vedľajších záujmov – medzi Čínskym a pápežom Františkom a myšlienka, že sme všetci jedna rodina, privádzajú človeka k prehodnoteniu vzťahov medzi ľudstvom, životom, spoločnosťou a prírodou. Estetika umenia v nás odhalí úplne povedomie o našom prostredí, láskavosti a tolerancii. Dialóg je medzi nami možný a nevyhnutný a to vďaka nášmu spoločnému zmyslu pre zhovievavosť.*“

*Spracovala BOKA PIKA
(Kresby a snímka: In Crowd Arts)*

VOX

Objednate si dvojtýždenník moderného kresťana

Pochybnosti Gilberta Keitha Chestertona o výsledkoch štatistik a ich význame

Jessica Caldasová a redakcia:
Štatistika a G. K. Ch.

Je omyl predpokladat', že štatistiky nielenže nie sú pravdivé, ony sú aj zlomyselné. Ich každodenné používanie dáva masám pocit bezmocnosti a malosti. Ak sa rozhodnem fajčiť fajku, nie som zaiste menej slobodný kvôli tomu, že desať tisíc ďalších ľudí robí presne to isté.

Ludia tiež neprimerane používajú výraz *reakcia*. Ak si môj otec myslí, že karamel je lepší ako med, ale ja si myslím, že med je lepší ako karamel, povie sa, že v Anglicku nastala reakcia. Kto si pre to vynášiel podľa výrazu, že sa „vychýlilo kyvadlo“.

HROZBA MONOKLU

Človek by mal byť zahanbený tým, že ho prirovnávajú ku kúsku olova. Kyvadlo sa kýva, pretože nemôže robiť nič iné. Ak je však človek ochotný premyšľať o sebe ako o kyvadle, neviem, čo s tým. Takýto človek by sa mal obesť. Potom by sa mohol kývať, ako chce a koľko chce. Živí jedinci však nekonajú mechanicky. Živým ľuďom ani nepríde na um predstavovať si niečo také.

Je pravda, že ak uvidíš nejaký strom, ktorý rastie vychýlený na brehu rieky, a násilím ho narovnáš a pustíš späť, za-

Falošnosť štatistik

Koniec a začiatok každého roka sprevádzajú množstvo všakovakých štatistik. GILBERT K. CHESTERTON roku 1905 uverejnili v týždeníku *Illustrated London News* esej *The Falsity of statistics (Falošnosť štatistik)*, v ktorom odhalil svoj vzťah k nim.

ujme zase svoju pôvodnú polohu. Neplatí to však pre ľudskú bytosť. Nie je pravda, že ak uvidíš nejakého váženého pána skloneného nad knihou, násilím ho narovnáš a pustíš, bude sa usilovať zaujať svoju pôvodnú polohu. Neurobí tak ani omylem. Šikovne zaujme úplne inú polohu a možno ti privodí monokel.

Štatistici však povedia, že keď máš dvojtisícový rad vážených páнов sklonených nad dvoma tisícami knihami, a ty k nim pristúpiš, silou ich narovnáš a pustíš, vsetci sa vrátia na svoje miesta ako klávesy na klavír.

Veľmi o tom pochybijem. Myslím si, že ti urobia monokel, a keby si mal dve tisíce očí, čakali by na svoju príležitosť vo fronte ako pred divadlom. V každom prípade si myslím, že ak sa budeš správať podľa onoho štatistického princípu, dostaneš, dúfam, čo si zaslúžiš.

FAKT MAJÚCI VÝZNAM

Mám ale ešte ďalší dôvod, prečo odmietam štatistiky. Domnievam sa totiž, že sú úplne zavádzajúce aj vtedy, ak sú exaktné. To, o čom hovoria, môže byť aj naozaj pravda, ale význam, čo tomu dávajú, je v každom prípade falošný.

Stále treba mať na pamäti, že tento význam je nielen tým, čomu by sme mali venovať pozornosť, ale je zvyčajne a výslovne tým jediným, čo naša myseľ vníma. Keď nám niekto na ulici niečo hovorí, vnímame, čo má na mysli, ale nepočujeme, čo hovorí. To isté sa deje, keď čítame štatistiky.

Pre ľudský intelekt (ktorý je božský) je nemožné vnímať nejaký fakt ako fakt. Fakt sa vždy vníma ako určitá pravda, čo je niečo úplne iné. Pravda je fakt majúci význam. Mnohé fakty však nemajú nijaký význam, ktorý by sme boli schopní odhaliť. No ľudský intelekt (ktorý je božský), vždy každému faktu prikladá význam. Ak počujeme, že pán Robinson kúpil novú zásteru, chce sa nám povedať: „To je celý pán Robinson!“ Ak budeme stále dokola počuť o tom, že

si ktosi vo Worthingu zaobstaral mačku, budeme v kútiku duše mimovoľne spriadať predstavu o nejakej spojitesti medzi Worthing a láskou k domácim zvieratkám.

Keď nám nejaká Modrá kniha alebo slovník predloží úmornú a renomovanú štatistiku napríklad o tom, že počet arcidiakov, ktorí spáchali vraždu, je dvojnásobne vyšší ako počet diakov, ktorí sa dopustili rovnakého zločinu, alebo že v Battersea sa päť tisíc detičiek pokúsilo maškrtiť mydlo, kým v Chelsea iba štريi tisícky – je takmer nemožné nevyvodiť z týchto faktov nejaký záver alebo aspoň nepripustiť, že niečo znamenajú, takže vzniká výmysel o nevysvetliteľných podivnostiach v Battersea alebo o pochybných mravných kvalitách arcidiakov.

Krátko povedané, je psychologicky nemožné neprikladať vedeckým štatistikám nejaký význam. Spravidla neznamenajú nič, a niekedy znamenajú niečo, čo nie je pravda.

OBYVATELIA Ulice

Dovolím si uviesť jeden veľmi imaginárny, ale celkom obyčajný príklad toho, ako k tomu, podľa môjho názoru, dochádza.

Predpokladajme, že ja a vy bývame na nejakej známej ulici. Povedzme, že na čísle 1 žijú Pilkinsonovi. Vieme, že Pilkinson je nešťastný chudák. Zdá sa, že od narodenia nie je schopný urobiť akúkoľvek prácu. Preležal by na pohanke celý deň, keby nebolo jeho manželky, ktorá je prudká a trošičku panovačná. Aj ona ho však dokáže vytiahnuť z posteľe na raňajky až okolo jedenastej.

Na čísle 2 bývajú Vernon-Spatchcockovi, ktorí, ako je známe, žijú jednoducho a nemajú na slúžku. Program svojich dní si presne plánujú podľa neúprosne zdravého životného štýlu. Každé ráno o šiestej vychádzajú na dlhú prechádzku do Hampsteadu alebo na nejaké iné miesto, ktorého ozdravný účinok je diskutabilný, a vracajú sa presne

>>>

o jedenástej, aby sa najedli: trochu ovočia a mlieka alebo nejakú inú nechutnosť.

V čísle 3 je môj priateľ Miggs, ktorý raňajkuje slušne ako krest'an o slušnej krest'anskej hodine.

Na čísle 4 býva major Macnab, ktorý má chorú manželku, a hoci má ráno hlad, čaká na ňu, až príde, čo býva obvykle približne o jedenástej.

V číslach 5 a 6 bývajú dvaja obyčajní ľudia, ktorí raňajkujú o deviatej a o desiatej.

Na čísle 7 býva slávny pán Hinks, ktorý, ako všetci vedia z jeho početných novinových článkov, pracuje najradšej zaránky – ked' sa rozplýva opar a slnko začína ukazovať tvár, prekypuje jeho myseľ fantáziami, ktorými nás potom obšťastňuje v týždenníku *The Money-Lender*. Píše teda pred raňajkami, ktoré má tesne po svojej tvorej extáze okolo jedenástej hodiny.

Na čísle 8 býva jeden lenivec, ktorý vstáva na raňajky o jedenástej, pretože mu to tak vyhovuje.

Na čísle 9 býva pán poslanec Galahad Graeme, ktorý vstáva neskoro zo zrejmých dôvodov a s veľkým bolením hlavy.

Na čísle 10 bývajú Wimbleovci, ktorí sú fixovaní na všetko, čo je francúzske, a majú *déjeuner* presne o jedenástej.

Na čísle 11 býva muž menom Pickles, ktorý raňajkuje o deviatej.

RAŇAJKY LENIVCOV

A teraz do tejto ulice zavíta pracovník štatistického prieskumu. Kladie otázky a zistí neoddiskutovateľný matematický fakt, že z tamojších jedenástich rodín väčšina, teda celých sedem, raňajkuje o jedenástej. To je nepochybné. Ale to je všetko. Nie je to fakt, ktorý by niečo znamenal. Nie je to pravda. Ničaký význam to nemá.

Najhoršie na tom však je, ako som už povedal, že len čo máme tento fakt k dispozícii, nezbavíme sa pocitu, že je to viac než fakt. Štatistik napíše hrubú knihu alebo prednesie zásadnú prednášku, kde s rozhodnosťou a bystrostou vyhlásí: „*V tej a v tej ulici celých sedem rodín z jedenástich raňajkuje o jedenástej.*“ A ľudská myseľ (ktorá, ako som už povedal, je božská) z toho mimovoľne vyvodí: „*Sú to lenivci.*“

To je však úplne pomýlené a falošné. Ľudia na ulici, ktorú som opísal, nie sú lenivejší než všetci ostatní. Hinks pracuje ako posadnutý. Vernon-Spatchcockovi neraňajkujú o jedenástej pretože sú leniví, ale preto, lebo sú nadmieru energickí. Major Macnab sa celý deň stará o svoju chorú manželku. Z knihy

Jolanta Bibianna Macioleková: *Štatistika*

faktov však vysvitá, že táto ulica je lenivá, ale v knihe života kypí a bujnie.

Štatistiky nikdy nehovoria pravdu, pretože nikdy nepodávajú dôvody. Môže existovať deväťdesiat deväť dôvodov nejakého konania, a ak sa ľudia nedržia nijakého, konajú aj bezdôvodne.

ABSENČIA DÔVODOV

Možno si myslíte, že tento môj príklad je bizarný alebo nevhodný, pretože pracovník štatistického zhromažďovania dát sa vlastne nezaoberal tým, o koľkej vstávame na raňajky.

Nebuduťe si však priveliť mi istí. Logika je v podstate bláznivá, a my nevime, čo by vedeckí despotovia ľudstva mohli vynájsť nabudúce.

Je však presne a doslova pravda, že vyššie opísaná metóda sa aplikuje na mnoho významných a bolestných morálnych problémov našich dní. Napríklad sa aplikuje na problém pitia.

Príklad spomínanéj imaginárnej štatistiky sice hovorí, že „*sedem z jedenástich rodín raňajkuje o jedenástej*“, ale zabúda povedať, prečo raňajkujú o jedenástej. Naozajstný štatistik potom povie, že „*sedem z jedenástich*“ (tam či inde) „*pije*“. Vôbec sa však nepýta na dôvody.

Sadnúť si a piť je čisto vonkajší akt, rovnako ako raňajkovať o jedenástej. Dvaja ľudia môžu piť nielen z rôznych, ale aj z protichodných dôvodov. Jones pije, pretože je chudobný a nemá iné

potešenie. Smith pije, pretože je bohatý, a nemá, čo by robil iné. Brown pije, pretože je prozaický a nedokáže sa tešiť inak. Robinson pije, pretože je poetickej a môže vyhľadávať aj iné potešenia, ktoré sa mu pritrafia. Tomkin pije, pretože je nevraživý a baží po zážitkoch. Jenkins pije, pretože je zbabelý a bojí sa bolesti.

NAČO TO VŠETKO?

Moderní štatistici majú vždy vo zvyku pril'núť na vonkajškovostiach, ktoré však nič neznamenajú, chčú ich oddeľiť od ich psychologických príčin, no ktoré znamenajú všetko, a potom ich takto separované umiestňujú do ľudskej myseľ (ktorá opodstatnenie nesie prívlastok božská), kde budí absolútne falošný dojem. Hovoria: „*Na Tub Street raňajkovalo o jedenástej tol'ko a tol'ko rodín*,“ hoci niektorí kvôli lenivosti, iní kvôli priveličkej vnútornej energii a ďalší úplne epizodicky. A dodávajú: „*Tol'ko a tol'ko ľudí sa opilo*,“ hoci je medzi nimi šťastný manžel, dvaja nešťastní literáti a jeden opilec. A bezdôvodne tvrdia: „*Na jednej z našich ulíc ich bolo tol'ko a tol'ko.*“

Načo nám to, dočerta, všetko je?

© R. K. Kesterton?

(Medzititulky a odseky: redakcia)

Pred 130 rokmi sa narodil básnik slovenskej duše Ignác Grebáč-Orlov

Dnes už to viem, vlastne až dnes pri jeho storočnici si to plne uvedomujem: Ignác Grebáč-Orlov bol básnikom mojich mladých liet. Ked' som tak cez prázdniny čupieval utiahnutý na pôjde ujcovho domu a prehrabával som sa v odložených starých knihách a časopisoch, veľa ráz som sa začítal do jeho básní, a bolo mi pri tom dobre.

Cím ma jeho poézia obzvlášť pritŕhalovala, to by som teraz asi ľažko do detailu dešifroval, pretože prešli už odvtedy roky a na svoju veľkú lútosť nevlastním vo svojej knižnici nič z jeho vydaných diel ani časopisy, v ktorých som toľkokrát nachádzal jeho meno. Zaiste ma upútavalo už samo to poetické meno, ale podstatná atraktívnosť spočívala nepochybne vo verši, dýcha-júcim slovenskostou, kresťanskostou i poetickou krásou v duchu i vo výraze.

ZAMĽČIAVANÝ

Dnes viem – bol básnikom ľudu, básnikom slovenskej duše, úprimnej slovenskej veriacej duše. A to ma jednoducho pritŕhalovať muselo, sám som vtedy začínal potajime obhýzať násadku pera – a či skôr tupý koniec kýpťa ceruzy – nad vlastnými „dumkami“ a jeho básne mi boli jednou z prvých učebníc slovenskej poetiky.

Na hodinách literatúry v škole som sa s jeho menom nestretol. Doba aj oficiálna literárna veda boli katolíckym básnikom nežičlivé. Napokon, situácia v tomto ohľade sa odvtedy nezmenila. Je sice pravda, že v našich encyklopédických prácach, ktoré vyšli v ostatnom

Básnik ľudu

Pred 30 rokmi, pri príležitosti stého výročia narodenia básnika IGNÁCA GREBÁČA-ORLOVA, uverejnil básnik Teofil Klas naňho v samizdate *Rodinné spoločenstvo pod pseudonymom Tomáš Synko laudácio s názvom Nezabúda duša na svojho básnika?* S láskavým súhlasom autora preberáme jeho text.

desaťročí, nebolo možné Grebáčovu osobnosť obísť – heslo *Grebáč-Orlov* nájdeme v *Encyklopédii Slovenska* (II. zväzok, 1978), v Rosenbaumovej *Encyklopédii slovenských spisovateľov* (I. zväzok, 1984) i v *Slovenskom biografickom slovníku* (II. zväzok, 1987), a práve tak pol stránky venoval básnikovi Petrus v Pišútových *Dejinách slovenskej literatúry* (1984), ale z kultúrneho povedomia akoby bolo toto meno vymizlo. Tohtoročnú storočnicu narodenia Ignáca Grebáča-Orlova si naša kultúrna obec vôbec nepripomenula. Zareistroval som iba dva medailóny z pera Jozefa Janečka: jeden vyšiel v kalendári *Pútniku svätovojtešskom* na rok 1988, druhý v *Duchovnom pastieri* č. 1/1988. A predsa...

POÉZIA HODNÔT

A predsa ešte roku 1943 písal o ňom Andrej Mráz vo svojej nemeckej knihe *Die Literatur der Slowaken (Literatúra Slovákov)*, ktorá bola asi náčrtom neskorších *Dejin slovenskej literatúry* (1948) tohto literárneho historika, takto: „Už pred vojnou (prvou svetovou – pozn. T. K.) vzbudil Ignác Grebáč-Orlov pozornosť a získal si uznanie, dokonca zo strany Vajanského. Spomenuli sme, že celá skupina, ktorá sa družila okolo Richarda Osvalda, pracujúca prevažne osvetovo, literárnohistóricky a kriticky, programovo nadviazala na tradíciu slovenského katolicizmu a zaradila sa do tej činnosti katolíkov všetkých krajín, z ktorej svojráznej atmosféry vznikla takzvaná Katolícka moderna. V stopách Osvaldovej družiny kráčal pred vypuknutím svetovej vojny a počas svetovej vojny oravský rodák Grebáč, ktorého básnická zbierka *Piesne a dumky* (1914) vyprýštila z hlbokej nábožnosti a z kultu náboženských hodnôt. Vo svojom ďalšom vývoji Grebáč rozširoval a prehľboval svoju literárnu činnosť, pričom sa dokonca istý čas ve-

noval dramatickej tvorbe a prekladatel'skej činnosti. Pravda, verejná práca ho stále odvádzala od literatúry.“

VAJANSKÉHO PRÍMENO

Spomenutý Vajanský v úvode k prvej Grebáčovej básnickej zbierke *Piesne a dumky*, ktorá vyšla v Martine (podľa Janečka roku 1912, podľa ostatných premenov roku 1914), píše: „Z hlbokého veriaceho srdca pramenia Tvoje pekné verše. Ctitel' a nasledovník žalmistu, vhľbil si sa do náboženskej poézie a nezabudol si pritom ani na zem, na ktorej býva, bolestí a teší sa životu Tvoj národ slovenský. Želám Ti, aby zvuky Tvoje našli živú ozvenu po tichých stánkoch nášho slovenského národa.“

A Vajanský aj dal Grebáčovi, zrejme pod dojmom jeho poézie, básnické meno Orlov... Ten istý Vajanský, ktorý po-krstil pseudonymami aj Ivana Kraska (vlastným menom Ján Botto – pozn. red.) a Mikuláša Schneidera-Trnavského.

Katolícka kritika priradovala Grebáča-Orlova ako majstra slovenského slova a básnika ľudu k básnickým veličinám Hviezdoslavovi, Vajanskému a Tichomírovi Milkinovi. Štefan Krčmér, písuc o Milkinovi, vraví, že „Ignác Grebáč-Orlov, čo do poézie, v rokoch predvojnových bol mu hodne ozvenou“.

Zato dnešná oficiálna literárna história sa díva na Grebáča-Orlova dosť zvrchu: vraj jeho talent sa nerozvinul, jeho tvorba sa dostávala čoraz väčšmi na okraj literatúry, jeho lyrická tvorba je umelecky nevyzretá a málo pôsobivá, nedosahuje dobový priemer... Nuž, vyderte si.

Nebude, myslím si, od veci pripomeneť v krátkosti Grebáčov život a dielo.

CURRICULUM VITAE

Ignác Grebáč sa narodil 25. januára 1888 v Námostove, v rodine malorolníka Jána Grebáča a Márie, rodenej Hanajovej, ako najmladší zo siedmich súrodencov.

>>>

Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Trstenej, Ružomberku a Rožňave, teológiu v Spišskej Kapitule. V rokoch 1911 až 1913 pôsobil ako kaplán vo Veličnej, potom v Smižanoch. Za biskupa Párvyho (toho Párvyho, ktorý môže za černovskú tragédiu roka 1907) bol pre národnú činnosť perzekvovaný i väznený. Roku 1914 narukoval ako poľný kurát a takto pôsobil na frontoch prvej svetovej vojny až do jej skončenia. Po vojne bol do roku 1921 v Ružomberku profesorom na gymnáziu. Súčasne bol redaktorom *Slováka*, v rokoch 1919 – 1920 i redaktorom *Duchovného pastiera*. Od roku 1921 až takmer do svojej smrti bol farárom vo Veličnej. Roku 1927 sa stal dekanom a roku 1935 čestným kanonikom. Zomrel 26. apríla 1957 v Ružomberku, kam sa bol krátko pred smrťou odšťahoval na odpocinok.

Poprevratové časy priviedli Grebáča k politike. Stal sa spoluzačladeľom Slovenskej ľudovej strany (1918), bol blízkym spolupracovníkom Andreja Hlinku. V rokoch 1925 až 1935 bol za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu (*tak-to sa strana premenovala roku 1925 – pozn. T. K.*) poslancom Národného zhromaždenia. Roku 1922 štylizoval žilinské memorandum ľudovej strany, ktorým sa ľudáčki poslanci a senátori dožadovali u prezidenta Masaryka splnenia záväzkov Pittsburgskej dohody. Spoločensky pôsobil i ako člen správy kníhtlačiarškeho a nakladateľského spolku Lev v Ružomberku aj Ľudovej banky v Ružomberku. Bol i členom výboru Matice slovenskej, Muzeálnej slovenskej spoločnosti a Spolku slovenských umelcov.

O jeho živote a činnosti po druhej svetovej vojne mi, žiaľ, informácie chýbajú. Možno sa ich niekto z čitateľov týchto riadkov pokúsi doplniť. Ale z literárneho života bol Ignác Grebáč-Orlov za komunistického režimu odstavený.

TRI ZBIERKY

Svoje básnické prvotiny uviedol Grebáč vo *Svätej rodine* a v *Pútniku*. Knižne mu vyšli dve zbierky básní – spomínané už *Piesne a dumky* a *V povíchri* (1919). Načim však spresniť. Boli tri: *Piesne a dumky* (Martin 1914), *Kytica* (Ružomerok 1919) a *V povíchri* (Ružomberok 1919). Dodatočne roku 1992 vyšiel v Námestove výber z Grebáčovej poézie pod názvom *Moja lýra*. O sprístupňovanie básnikovej tvorby sa pričinil jeho praprasynovec Marián Grebáč.

Viac však publikoval ako básnik v novinách a časopisoch, napríklad aj v Si-

Ignác Grebáč-Orlov s rímskokatolíckym duchovenstvom.

Stojaci zľava: Jozef Voštek, Sula, ?, Mikulec, ?, ?.

Siediaci zľava: Ján Málik, Šulc, Ignác Grebáč-Orlov, Galas, ?.

dorovej a Načinovej študentskej *Vatre*. Len do konca roka 1918 vyšlo mu v najrozličnejších periodikách 360 básní. Točí číslo uvádza Janek, ktorý hovorí, že „*istotne tých básní mohlo byť aj päťsto*“. O zbierke *V povíchri* Štefan Krčmérsky poznámenáva, že „*je to cyklus vojenský, dopĺňajúci sa v mnohom s Rázusovou C'est la guerre... U Orlova vojna je zážitkom vlastným... Teply patriotismus vyrastajúci z rodinného hniezda*“.

PREKLADY

Grebáč-Orlov písal aj črty a poviedky. Knižne ich vydal pod názvom *Z mojej prózy* (1921). Hodne sa venoval dramatickej tvorbe – knižne mu vyšli dieila *Bez domu*; *Kytica*; *Učiteľka*; *Až lipa zakvitne*; *Svitaj nám, svitaj!*; *V údoli života*; *Fabiola*; *Ruth*; *Slovenský legiár*. Niektoré jeho hry v povojnových rokoch hrávali ochotníci.

Okrem toho Grebáč dosť prekladal. Najúspešnejšie boli jeho preklady z poľštiny: *Wyspiańskaho Sudcovia* (1923) a Reymontovi *Sedliaci* (1926).

Preklad *Sedliakov* hodnotí súčasná oficiálna literárna veda z jeho diela najvyššie. Súdobá katolícka kritika vyslovila však k nemu výhradu – nie z literárneho, ale z ideového hľadiska. Vraj osoba farára v Reymontových *Sedliacoch* je odstrašujúcim príkladom knaza, je to knaz hmotársky, bezradný, biedny, „*posvätený sedliak*“. Autor úvodníka (Rajecký) v *Duchovnom pastieri* č. 9/1927 (vtedy redigoval tento časopis Dr. Jozef Tiso) knazom odporúča, „*aby sa z tej knihy naučili, aký nemá*

byť katolícky knaz“. Okrem prvej zbierky básní *Piesne a dumky* všetky Grebáčove knihy vyšli v Ružomberku.

NEZABÚDAME NA SVOJHO BÁSNIKA?

Navzdory mienke oficiálnej literárnej histórii si myslím, že najcennejším a dnes vonkoncom nedoceneným pokladom z Grebáčovej literárnej pozostalosti je pre nás jeho básnické dielo, roztratené v množstve starých časopisov, ktoré sa bežne človeku nedostanú do rúk a ktoré s postupujúcim časom berú, žiaľ, čoraz väčšmi skazu. Tieto básne by si žiadali dôkladný literárnohistorický výskum, no prinajmenšom zozbieranie a znovaspriestupnenie národu. Nejednému oveľa menej významnému slovenskému básnikovi sa takej pozornosti dostalo. A Grebáč-Orlov je predsa osobnosť.

Grebáč bol básnikom ľudu, básnikom duše slovenského veriaceho ľudu. Zapôsobil na city aj niekoľkým hudobným skladateľom, ktorí jeho básňam dali piesňovú podobu. Najlepším dokladom toho, že dielo Ignáca Grebáča-Orlova má i nám dnes čo dať, že mariánska hymna *Zaznrite piesňou, údolia* (JKS, č. 388), ktorú zhudobnil národný umelec Mikuláš Schneider-Trnavský. Naši veriaci ju od srdca radi spievajú, netušiac, kto je jej autorom. Básnik hovorí z duše slovenského ľudu.

Nezabúda však tá duša na svojho básnika?

TEOFIL KLAS
(Snímky: SNK)

Ach, oravské vrchy

„Hoci poetickým majstrovstvom, lyrizmom, prienikom k bytosnej podstate človeka, záchytením osudovosti a tajomstva ľudského bytia GREBÁČ-ORLOV nedosahuje méty básnických vrstvovníkov, viaceré jeho poetické plody sú výrazom úprimnosti srdca, tvorivého vzletu, hľadania výrazu a básnického stvárnenia vztahu k prírode, národu, rodine a Bohu.“

Augustín Mat'ovčík

Nádhera pol'a

Nádherné sú tie naše polia,
zrejúce, keď sa vlnia siatiny,
srdce ľa na neťahá, volá,
pozrieť si ten zjav krásny, jediný.

Ó, čo tu krásy v tomto mori
vlniacich klasov, čo tu nádeje,
sťa by si videl ranné zore,
voňavých klasov zlaté záveje.

Pohľadom hladkáš zlatú riasu,
ved' z nej už vonia mäkký chlieb,
i prosíš Boha o dar času
a vinieš veniec modlitieb.

Nádherné sú tie naše polia,
zrejúce, keď sa vlnia siatiny,
srdce ľa na neťahá, volá,
pohľad to božský, jediný.

Pýtate sa...

Pýtate sa, prečo ľúbim skúmať večer
hviezdičky na nebi,
ked' tá klenba tak náherne pomponou jasá,
plná je veleby?

Pýtate sa, prečo tak rád počúvam ja
tajomný šum hory,
kde tisíce tajných duchov o minulom
šťastí si hovorí?

Pýtate sa, prečo ľúbim tak velice
tichú, pestrú lúku,
kde každá byľ, každá trávka šušká, šepce
vzdialeno od hluku?

Hoj, to milé mi je, milé, bo to Boha
chváli,
jemu vdakys vzdáva;
jeho je tá krásna, pompa, tichá tajnosť,
veleba a sláva.

Ach, oravské vrchy...

Ach, oravské vrchy, či ste osirale,
vždy smutné vás vidím, či zblízka, či
z diale.

Ach, oravské vrchy – obraz mojej duše,
jak smutné, jak bôľne je vaše ovzdušie.

Často vás pozérám v zármutku hlbokom,
opostený stojac so slzavým okom.

A tíško načúvam, čo šelestí tráva,
čo tajného vraví, šepotá Orava.

A načúvam kúsi tklivú pieseň v diali
– tak len holubienka za holúbkom
žiali...

Pozerám na chmáry – ach, žalost' veliká
– mladost' moja tiež tak uniká, uniká.

Vynoria sa hviezdy – smutne trblietajú,
akosi sútrpne na nás pozerajú...

A hľadám tú moju... Tu čosi mi vraví:
márne tvoje snahy, tá sa neobjaví.

Nevinnosť

Krásne sú tie twoje oči:
srdece vzplanie
mi radosťou na ich záblesk,
ligotanie.

Ony krotké sú mi slnkom:
keď nevinne
utkvú na mne, všetok smútok
ma pomínie.

Nesklopuj ich; pozri mi v tvár,
podaj mi ruku
a pod' so mnou na kvetnatú
vonnú lúku...

Vincent Hložník: Kresba z Oravy LXIV

Až ja umriem...

Vtedy, keď umriem, červenú ružu
dajte mi do rúk, vnadnú, krvorudú:
ved' je to vrelej, čo vo mne horí,
lásky odznakom...

A hlaholit' budú
zvony trúchlive, smutne, keď umriem:
už jeseň bude, nebo sa zakalí;
zašumia stromy v d'alekom háji,
zavzdychnú stráne, ako by plakali:
nížiť sa bude k horizontu deň –
nuž musím i ja v chladný, večný sen...

Dneska mi všetko, všetko vzali

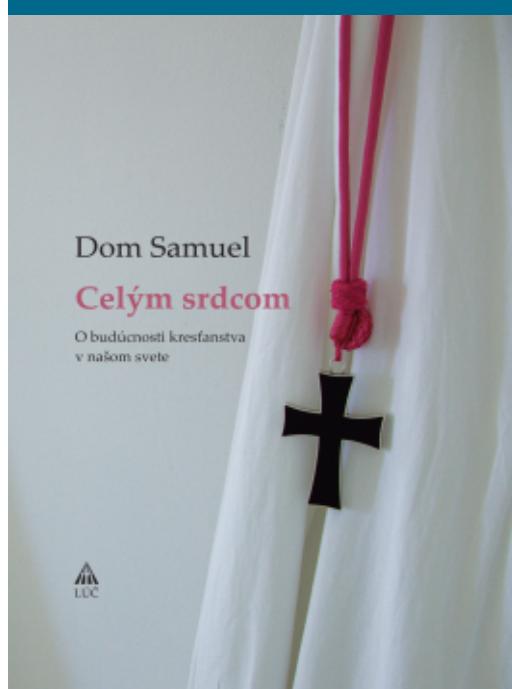
V záhradke stromy zšepotali
a vietor smutne zaplakal:
dnes mi, ach, všetko, všetko vzali,
mne ostal iba srdca žial'.

Pusto už, pusto teraz v sade,
tu pre mňa techy viacej niet,
čo moje bolo, ušlo stade,
včul už len jeseň vôkol zriet'.

A nedávno len leto bolo
a život v sade prekvital:
včul smútok, smútok naokolo
nado mnou krídla rozopäli.

I blúdim, blúdim v diaľnej diali
jak na podjeseň vzťažný vták,
ktorému všetko, všetko vzali
a ostal mu len duše mrak –

Dnes stromy bôlne zšepotali,
že mu včul všetko, všetko vzali –

Neprehliadnite!

Po prvý raz vychádza
v slovenčine trapistická spisba
inšpirujúca i laikov
na prehĺbenie a rast
duchovného života.

Žeravé uhlíky
a
Celým srdcom

LÚČ

Vydavateľstvo Adalen prináša
na knižný trh novinku

**Stručný slovensko-anglický
teologický slovník**
od dvojice autorov
Doc. Edity Hornáčkovej
Klapicovej, PhD.
a ThDr. PhDr. Petra Klecha, PhD.

Publikácia je dvojjazyčným výkladovo-prekladovým ekumenickým slovníkom, ktorý zahŕňa najpoužívanejšiu slovnú zásobu súčasnej kresťanskej teologickej terminológie v rozsahu približne 1 300 slov. Cieľom je poskytnúť základnú odbornú terminológiu z najdôležitejších vedných odborov kresťanskej teológie tak, že každý termín vo východiskovom jazyku obsahuje stručnú definíciu a ekvivalent v cieľovom jazyku.

„Aj keď na území Slovenska možno hovoriť už celé storočia o tvorbe odborných slovníkov, ohľadom terminológie teológie sa tejto oblasti nevenovala primeraná pozornosť, hoci teológia si postupne, najmä v ostatných rokoch, vybudovala bohatú slovnú zásobu,“ píše o slovníku hlavný recenzent nitriansky biskup Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. Publikácia podľa jeho slov vypĺňa medzeru na knižnom trhu a môže byť užitočnou pomôckou pri práci prekladateľov a tlmočníkov. Je určená aj pre odborníkov v teologickej a filozofickej oblasti, ktorí pracujú s cudzojazyčnými textami, pre študentov, ale i pre širokú verejnosť.

*Stručný slovensko-anglický teologický slovník za cenu 5,90 eur si je možné objednať
e-mailom na adresu adalen.knihy@gmail.com
alebo telefonicky na čísle 0915 561 420*

Dvojtýždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza dvojtýždenne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751